

”Kyllä, naiset johtavat hallitusta. Get over it.”

Naiseuden, johtajuuden ja äitiyden representaatiot dokumenttisarjassa *Viisi valittua* (2023)

Vera Lindvall
Pro gradu-tutkielma
Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma, Mediatutkimus
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Turun yliopisto
Huhtikuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

**Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma, Mediatutkimus
Vera Lindvall**

**”Kyllä, naiset johtavat hallitusta. Get over it.” – Naiseuden, johtajuuden ja äitiyden
representaatiot dokumenttisarjassa *Viisi valittua* (2023).**

Sivumäärä: 63 s.

Tässä tutkielmassa tutkin *Viisi valittua* -dokumenttisarjan (2023) tapoja representoida naiseutta, johtajuutta ja äitiyttä erillään sekä suhteessa toisiinsa. Lisäksi tutkin sarjan käyttämää populaarifeminististä otetta. Tutkimuskysymykseni ovat 1) Miten *Viisi valittua* representoi naiseutta, johtajuutta sekä äitiyttä? ja 2) Millä tavoin populaarifeminismin keinot tulevat esiin *Viisi valittua* -dokumenttisarjan kerronnassa? Lähestyn aineistoa lähiluvun ja representaatioanalyysin keinoin.

Viisi valittua keskittyy ministerien henkilökohtaisiin kokemuksiin ja tunteisiin politiikan asiassällön sijaan. Populaarifeministisen retoriikan mukaisesti se häivyttää ministerien välisiä ideologisia eroja ja tekee edustamastaan feminismistä miellyttävää ja helposti lähestyttävää.

Dokumenttisarjan tärkein läpileikkaava teema on naiseus. *Viisi valittua* on naisia käsittelevä naisen ohjaama teos, mikä vaikuttaa olennaisella tavalla sen luonteeseen. Naisinen katse, *female gaze*, näkyy esimerkiksi empatian, äitiyden ja arkisten eleiden kuvauksissa. Naiseuden kokemukseen liitetään katseen kohteeksi joutuminen ja populaari naisviha.

Johtajien kohtaamat kriisit, koronapandemia ja sota, käsitellään myös henkilökohtaisista näkökulmista. Tunteista sarja rakentaa ambivalenttia kuvaa: ne tuovat sarjaan tuntua ja motivoivat politiikkaan osallistumista, ja toisaalta ne koetaan työkykyä hidastavana asiana. Hyvän johtajan kuvaa rikotaan tapahtuneiden kohujen kautta, mutta ministereitä suosivan tyylin vuoksi niiden käsittely jää pinnalliseksi.

Äitiys ja lapset esitetään tärkeänä motiivina politiikkaan osallistumiselle, ja sarja rinnastaa lasten näkökulmat osaksi naisten näkökulmaa. Äitiyden tärkeyden korostaminen voidaan nähdä joko edistyksellisenä ajatteluna äidin ja johtajan roolin yhdistämisestä, tai perinteisten sukupuoliroolien ilmentymänä, jossa äitiys nähdään vääjäämättä osana naista, jopa valtion johtajan tapauksessa. Kuvaamalla viisikkoa samalla menestyneinä johtajina ja omistautuneina äiteinä, määrittää *Viisi valittua* sekä äitiyden diskursseja että perinteistä miehisen johtajuuden kuvaa kuitenkin uudelleen.

Avainsanat: populaarifeminismi, representaatioanalyysi, Sanna Marin, dokumenttisarja

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset.....	5
2	Teoreettinen viitekehys ja tutkimusmenetelmät.....	9
2.1	Dokumenttisarja	9
2.2	Populaarifeminismi	15
2.3	Representaatioanalyysi	18
2.4	Lähiluku	20
3	Viisi naista.....	22
3.1	Naisen kuvaama nainen.....	23
3.2	Naiseus sarjan erityisyytenä.....	26
3.3	Jokainen naisen valinta on väärin – katseen kohteena.....	28
4	Viisi johtajaa	33
4.1	Sukupuoli ja politiikka	33
4.2	Viisi naista on johtanut Suomea läpi kriisin.....	36
4.3	Johtajuus ja tunteet.....	39
4.4	#Imwithsanna – johtajat kohujen kourissa.....	40
5	Viisi äitiä	44
5.1	Äitiyden yhteiskunnalliset merkitykset.....	44
5.2	Perheenlisäystä ministeriaikana.....	46
5.3	Tietenkin teemme kaiken lasten takia – lapset osana äitiä	49
6	Lopuksi.....	53
	Lähteet.....	57
	Lähdekirjallisuus	57
	Verkkolähteet	59
	Tutkimusaineisto	61

1 Johdanto

“Viisi tyttöä ei muka toimi. Mutta *girl powerilla* ja itseen uskomalla... Onnistuimme.” Näin toteaa brittiläisen popyhtye Spice Girlsin jäsen Geri Halliwell. Videoklippi yhtyeen haastattelusta näytetään, sillä opetusministeri Li Andersson on juuri kertonut, että Spice Girlsin voimaantumisen ja *girl powerin* sanoma on ollut tärkeä hänen ikäpolvelleen, ja se on muokannut hänen feministi-identiteettiään jo nuorena. (J1 [00.05:09].)

Viisi valittua (Suomi 2023) on dokumenttisarja, joka kertoo Suomessa vuosina 2019–2023 toimineen pääministeri Sanna Marinin johtamasta hallitusviisikosta. Sarja on HBO Max-suoratoistopalvelun ensimmäinen suomalainen dokumenttisarja ja kolmas suomalainen tuotanto, ja sen on tuottanut FremantleMedia Finland Oy. Sarjan on ohjannut ohjaaja Mia Halme. Sarja koostuu kolmesta jaksosta: “Tytöistä poliitikoiksi”, “Myrskyn silmässä” ja “Katse tulevaisuuteen”, joista jokainen keskittyy eri teemaan. Sarja ilmestyi Suomessa kesäkuussa 2023. (Warner Bros. Discovery 2023.)

Sannan Marinin hallituksen viisikkoon kuuluivat sarjan kuvaushetkellä hänen lisäksi valtiovarainministeri Annika Saarikko, sisäministeri Maria Ohisalo, opetusministeri Li Andersson sekä oikeusministeri Anna-Maja Henriksson. Lisäksi sarjassa haastatellaan Emma Karia, joka toimi ympäristö- ja ilmastoministerinä vuosina 2021–22, sekä Saarikkoa edeltänyttä valtiovarainministeriä Katri Kulmunia. Kyseiselle hallituskaudelle osui useampi historiallinen maailmanlaajuinen tapahtuma: maailmalla myllersi koronaviruspandemia, Euroopassa alkoi sota Venäjän hyökättyä Ukrainaan, ja Suomi alkoi työstämään Natoon liittymistä. Lisäksi pelkkä hallituksen naisinen olemassaolo aiheutti polemiikkia. Hallitus sai toimikaudellaan ulkomaita myöten ennätysmäärän huomiota, johon sisältyi niin ihailua kuin kritiikkiäkin.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymykset

Marinin hallitusviisikon saama suurten mittasuhteiden mediahuomio on kiinnostanut minua jo pitkään niin mediatutkimuksellisesta kuin sukupuolentutkimuksellisesta näkökulmasta. Huomio kielii tietysti siitä, kuinka epätavallinen tilanne viiden naisen hallitus vielä on. Kun *Viisi valittua* -dokumenttisarjan lehdistötiedote ja siihen pohjaavat uutiset julkaistiin, ajattelin heti tässä olevan kiintoisa tutkimuksen kohde pro gradu -tutkielmaa varten. HBO:n julkaisemassa lehdistötiedotteessa huomioni kiinnittivät kohdat, jossa dokumenttisarjan kerrotaan kuvaavan hallitusviisikon vaiheita ja “paljastavan heidän yksityisen puolensa”, sekä sarjan tarkastelevan vallan, politiikan ja naiseuden teemoja Suomen poliittisessa kentässä

(Warner Bros. Discovery 2023). Olin utelias tietämään, millaisen kehyksen kautta juuri tätä hallitusta, hallituskautta ja yleisesti maailman tapahtumia tuona aikakautena kuvataan, ja millä tavoin hallituksen naisisuus esitetään. Minua kiinnosti myös nähdä, keskitytäänkö dokumenttisarjassa enemmän ministereihin poliitikkoina, hahmoina tai yksityishenkilöinä, vai onko fokus kenties heidän tekemässään politiikassa. Arvelin ennen sarjan katsomista tutkielman aiheen muotoutuvan naiseuden ja johtajuuden teemojen ympärille, mutta katsottuani sarjan ensimmäisen kerran päätin ottaa myös äitiyden yhdeksi teemoista, sillä se sai paljon enemmän huomiota kuin mitä olisin arvannut. Ennen katselua ja analyysiä oletin, että sarja seuraisi ministereitä työssään, käsittelisi hallituksen aikaansaannoksia sekä siihen kohdistunutta erityisen suurta huomiota ja kritiikkiä naisvihan ilmiönä. Sarjan kansainvälisen luonteen vuoksi kuvittelin sarjan esittävän asiat yleisluonteisesti kuitenkin pohjoismaiseen tasa-arvoon ja demokratiaan keskittyen.

Kiinnostuin dokumenttisarjasta myös sitä edeltävän kotimaisen mediahuomion vuoksi. Kotimaassa sarjasta kirjoitettiin ennen sen ilmestymistä ja sen jälkeen miltei jokaisessa suuressa mediassa, kuten Yle Uutisissa, *Helsingin Sanomissa*, MTV Uutisissa, *Ilta-Sanomissa*, *Iltalehdessä*, *Suomen Kuvalehdessä* ja *Hufvudstadsbladetissa*. Julkaisuihin lukeutuu ministerien ja sarjan tekijöiden haastatteluja, arvioita, spekulointeja ja kommentteja sekä podcast-jaksokin¹. Sarja sai ennen ilmestymistään huomiota myös kansainvälisissä medioissa, mikä kielii Suomen silloiseen hallitukseen kohdistuneesta kiinnostuksesta. Dokumenttisarjan ilmestymistä käsiteltiin muutaman ulkomaalaisen median toimesta, muun muassa yhdysvaltalaisilla Deadline-uutissivustolla² ja *Variety*-lehdessä³, sekä ruotsalaisissa *Dagens Nyheter* -sanomalehdessä ja *Aftonbladet*-iltapäivälehdessä. Viimeistellessäni tätä tutkielmaa keväällä 2025 on sekä Marinin hallituksen kauden päättymisestä että *Viisi valittua* -dokumenttisarjan ilmestymisestä kulunut lähes kaksi vuotta. Tutkielmaa on ollut kiinnostavaa tehdä tästä ajasta käsin, kun Suomen nykyinen hallitus on aloittanut toimintansa ja törmännyt luonnollisesti uusiin kriiseihin, ja keskustelu Marinin hallituksesta on hiljentynyt. Esiintyyppä nykyisen hallituksen johtaja, pääministeri Orpo itsekin dokumenttisarjassa arkistonäytteessä, jossa hän kritisoi Marinin hallitusta muun muassa sen toimintakyvyttömyydestä ja kriisistä toiseen liikkumisesta (J3 [00.25:10]).

¹ Yle Areena (2023) Politiikkaradio: HBO:n Viisi valittua -dokumentti fanittaa Suomen hallitusta.

² Goldbart, Max (2023) 'First Five': HBO Max Unveils Trailer For Docuseries About Finnish PM Sanna Marin <https://deadline.com/2023/05/first-five-sanna-marin-hbo-max-trailer-1235366723/>

³ Ravindran, Manori (2023) HBO Max Follows Finland's Historic Female Cabinet for Documentary Series 'First Five' (EXCLUSIVE). <https://variety.com/2023/film/global/sanna-marin-finland-female-cabinet-hbo-max-docuseries-1235588494/>

Hallituksen erityisyyttä on käsitelty lukuisissa uutisartikkeleissa, kansainvälisissä keskusteluohjelmissa, ja kirjoissa, kuten Vappu Kaarenojan ja Aurora Rämön *Tytöt - suomalaisen tasa-arvon perusteet* (2023), joka toimii myös tutkimuskirjallisuutena tässä tutkielmassa. Tutkielman kirjoitushetkellä sarjaa käsitteleviä akateemisia tekstejä on ilmestynyt vain muutamia. *Politiikasta-tiedeverkkolehdestä* julkaistun artikkelin “*Viisi valittua* -dokumentti tuo näkyviin populaarifeminismin ja politiikan jännitteet” (Lamberg, Kinnunen & Ylöstalo 2023) lisäksi sarjasta on ilmestynyt myös Haaga-Heliassa julkaistu opinnäytetyö (Rampal 2023). Sanna Marinia ja hänen hallitustaan muista näkökulmista tutkivia opinnäytetöitä on ilmestynyt useita hallituskauden aikana sekä sen jälkeen.

Tässä tutkielmassa analysoin *Viisi valittua* -sarjan luomia naiseuden, johtajuuden sekä äitiyden representaatioita, ja tapoja, joilla ne kietoutuvat toisiinsa. Toteutan tutkimuksen representaatioanalyysin ja lähiluvun keinoin. Yllä mainitussa artikkelissa kirjoittajat Lamberg, Kinnunen ja Ylöstalo (2023) ehdottavat, että dokumenttisarjaa voi lähestyä populaarifeministisenä mediatuotteena. Populaarifeminismi on kaupallista suurelle yleisölle suunnattua feminismiä, joka korostaa tunteita ja yksilön kokemusta, eikä haasta yleisöään. Se kytkeytyy uusliberalismin ja postfeminismin suuntauksiin ja kapitalismiin ilmiönä. (Banet-Weiser 2018.) Tartun tutkielmassani tähän tulkintaan ja laajennan sarjan analyysia sekä populaarifeminismin että populaarin naisvihan käsitteiden kautta tämän tutkielman analyysiosiossa. Yhdistän populaarifeminististä tulkintaa yllä mainitsemini teemoihin, ja tutkin, millä tavoin tutkimistani teemoista kerrotaan populaarifeminismin keinoin.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten *Viisi valittua* representoi naiseutta, johtajuutta sekä äitiyttä?
2. Millä tavoin populaarifeminismin keinot tulevat esiin *Viisi valittua* -dokumenttisarjan kerronnassa?

Tutkielman viitekehys rakentuu sukupuolentutkimuksen ja äitiyden tutkimuksen teoriaperinteelle. Dokumenttisarja käsittelee politiikkaa ja siihen liittyviä aiheita, joten analyysini tulee sivuamaan sitä. Poliittisen viestinnän tutkimus ei kuitenkaan ole tässä tutkielmassa suuressa osassa, vaan painopiste tulee olemaan nimenomaan mainitsemisani representaatioissa.

Aloitin esittelemällä menetelmät ja teoreettisen viitekehysten. Tämän jälkeen siirryn analyysiosioon, jonka olen jakanut analysoimieni teemojen mukaisesti. Teemoja, eli naiseutta,

johtajuutta ja äitiyttä ei ole mielekästä täysin erottaa toisistaan, sillä ne kietoutuvat olennaisesti toisiinsa. Kaikkien tutkimani piirteiden perimmäinen olemassaolo ja tulkinta rakentuu sarjan kontekstissa nimenomaan niiden risteyksien päälle. Äitiys käsitteenä liittyy naiseuden käsitteeseen olennaisesti, ja naisjohtajuuden representaatioiden tutkiminen ja tulkitseminen on erilaista kuin miesjohtajuuden. Sarja olisi uskoakseni kauttaaltaan toisenlainen, jos kukaan ministereistä ei olisi äiti, tai jos se kertoisi miespuolisista ministereistä. Tutkielman rakenteen vuoksi olen kuitenkin erotellut tutkimani teemat eri lukuihin voidakseni analysoida jokaista tarkemmin nojaten eri aiheiden omiin teoria- ja tutkimusperinteisiin. Jaottelu mahdollistaa täten tarkemman analyysin jokaisen aiheen kohdalla. Kuten mainittu, risteykset luovat kuitenkin erilaisia merkityksiä, joita käsitellen parhaani mukaan tässä tutkimuksessa eroteltujen teemojen lisäksi.

Ensimmäisessä analyysiluvussa käsitelen keskeisesti sarjan rakentamaa naiskuvaa, joka on oman tulkintani mukaan sarjan keskeisin aihe. Sukupuolen ja naiseuden käsitteen selittäminen nimenomaan tämän tutkielman kontekstissa on olennaista, sillä se määrittää myös tavan, jolla voin tulkita johtajuuden ja äitiyden representaatioita. Toisessa analyysiluvussa keskityn taas johtajuuden representaatioihin nimenomaan naiseuden käsitteen kautta, ja erityisesti kriisien aikaan. Kolmas analyysiluku rakentuu niin ikään äitiyden representaatioiden ja sille annettujen merkitysten tutkimiselle. Tarkastelen, kuinka äitiys esitetään tärkeänä roolina ministeriyden ohella, ja miten sarja suhtautuu työssäkävään äitiin ja lapseen osana äitiä. Lopuksi esittelen tutkielmasta syntyneet johtopäätökset ja pohdin mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita.

2 Teoreettinen viitekehys ja tutkimusmenetelmät

Tutkielmani sijoittuu feministisen media- ja televisiotutkimuksen ja sukupuolentutkimuksen kentille. Tarkempi tutkimuksellinen viitekehys muodostavat dokumenttielokuvan ja -sarjan tutkimus, jossa tukeudun Bill Nicholisin (2001) moodien teoriaan, ja Jouko Aaltosen (2006) dokumenttielokuvaa käsittelevään teokseen, sekä populaarifeminismin teoria, jossa käytän erityisesti Sarah Banet-Weiserin (2018; 2020) tulkintaa. Metodisesti nojaan Barry Brummettin (2019) lähiluvun teoriaan sekä Susanna Paasosen (2010) tulkintaan representaatioanalyysistä.

2.1 Dokumenttisarja

Yksi tärkeimpiä dokumenttielokuvan tutkimuskentän teorioita on Bill Nicholisin (2001) ajatus dokumentin eri moodeista, jotka voidaan ymmärtää dokumenttielokuvan alagenreiksi. Jokainen moodi seuraa omanlaisia mallejaan. Teoksessaan *Introduction to Documentary* (2001) hän tunnistaa kuusi erilaista moodia: poeettinen (*poetic*), selittävä (*expository*), havainnoiva (*observational*), osallistuva (*participatory*), refleksiivinen (*reflexive*) ja performatiivinen (*performative*). Moodit ovat rajoja ylittäviä, ja yhtä teosta voidaan usein tulkita monen moodin avulla (Nichols 2001, 99–100), ja tämä pätee myös *Viisi valittua* -sarjan kohdalla. Nichols on kehittänyt teorian dokumenttielokuvien tutkimus mielessään, mutta koen teorian ja sen työkalujen olevan hyödyllisiä myös dokumenttisarjan tarkasteluun.

Tulkitsen *Viisi valittua* -sarjan sopivan parhaiten havainnoivaan ja osallistuvaan moodiin, vaikka niiden voidaankin ajatella olevan osittain toistensa vastakohtia. Havainnoiva moodi keskittyy tarkkailemaan maailmaa ja ihmisiä niihin puuttumatta. Tarkoituksena on, että kuvauksen kohteet unohtaisivat, että heitä kuvataan, ja käyttäytyisivät mahdollisimman arkipäiväisesti. Dokumentin tekijät eivät lavasta tai muuten puutu sen tapahtumiin. (Nichols 2001, 109–111.) *Viisi valittua* sopii havainnoivaan moodin siinä mielessä, että osassa kohtauksista nähdään kameran keskittyvän vain ministerien havainnointiin ja seuraamiseen. Tulkitsen näiden kohtausten olevan “luonnollisia”, ei siis käsikirjoitettuja tai muuten rakennettuja. Suurilta osin sarja on kuitenkin rakennettua ja suunniteltua, ja siksi osallistuva moodi sopiikin sen kuvailuun paremmin. Osallistuvan moodin mukaisesti tekijä taas on dokumentissa sosiaalisena toimijana ja osallisena, ja voi olla vuorovaikutuksessa kohteen kanssa muun muassa haastatteleamalla tai muuten osallistumalla. (Nichols 2001, 115–116.) *Viisi valittua* sopii selkeästi osallistuvaan moodiin, sillä valtaosa siitä muodostuu yksilohaastatteluista, joissa ministerit vastaavat näkymättömän haastattelijan tai haastattelijoiden kysymyksiin, joita katsoja ei kuitenkaan saa kuulla. Andersson on kertonut

Ylelle (Yle Toivanen 2.6.2023) erään tuotannon suunnitteleman kohtauksen kuvaustilanteesta, jossa häntä pyydettiin uimaan talviaikaan avannossa ja kävelemään kameran edessä useaan kertaan, jotta tuotanto saisi lisää tietynlaista kuvamateriaalia. Tämä kielii juuri dokumenttisarjan tekijöiden kirjaimellisesta lavastamisesta ja tilanteiden ohjaamisesta.

Dokumenttielokuvien tutkija ja käsikirjoittaja Jouko Aaltonen (2006, 51–75) jakaa dokumenttielokuvat kolmeen alagenreen: antropologinen, henkilökohtainen/subjektiiivinen ja historiallinen. Aaltosen jaottelua eivät ohjaa esitysmuotoon liittyvät seikat, vaan dokumenttielokuvan päämäärä ja lähtökohta. Aaltosen mukaan kaikki elokuva on jollakin tapaa antropologista, sillä elokuva on kulttuurin tuote. Antropologinen elokuva kuitenkin seuraa tarkasti antropologian tutkimusta, metodeja, teoriaa ja etiikkaa. Henkilökohtainen eli subjektiiivinen dokumenttielokuva taas kertoo tarinaa tekijänsä näkökulmasta. Subjektiiivisuus asettaa itsensä perinteisen dokumenttielokuvan näennäisen objektiivisuuden vastakohtaksi.

Viisi valittua on lajityypiltään historiallinen dokumenttisarja. Aaltonen (2006, 60–63) kertoo historiallisen dokumenttielokuvan “esittävän historiaa, tapahtunutta todellisuutta koskevan väitteen, teesin tai teorian, kertovan tarinan tai väittävän kokemuksen”. Hän toteaa monen dokumenttielokuvan kertovan ennemminkin ajastamme, tiedosta, jota omaamme liittyen tapahtumaan tai henkilöön. Menneisyyttä käsittelevät teokset ovat osa historiankirjoitusta. Aaltonen painottaa termien *dokumenttielokuva* ja *dokumentti* eroa: siinä missä dokumentti on “todellisuuden jälki” ja materiaali, on dokumenttielokuva teos, oma kokonaisuutensa. Aaltonen alleviivaa, että historiallinen dokumenttielokuvakin on tekijänsä tulkinta, esitys, joka on tietylle yleisölle osoitettu. Dokumenttielokuvan olennaisin tavoite on kokemusten ja elämysten välittäminen, ei niinkään informaation jakaminen. Tämä näkyy tulkitakseni myös sarjassa – maailmantapahtumien tarkan kuvailun sijaan keskitytään siihen, miten ministerit ovat ne kokeneet.

Dokumenttisarja koostuu kolmesta jaksosta, joista jokainen rakentuu eri teeman ympärille. Tarkastelen tässä tutkielmassa koko sarjaa jaksoineen. Jaksot muodostavat noin puolentoista tunnin kokonaisuuden, mutta niitä voisi tarkastella myös toisistaan irrallisina itsenäisinä jaksoina, sillä ne kuvaavat oikean elämän tapahtumia, eikä niihin varsinaisesti sisälly jatkuvaa juonta. Tapahtumat jaksojen välillä etenevät kuitenkin kronologisesti. Jaksoissa käsitellään muun muassa valtaa ja johtajuutta, naispoliittikkona olemista ja siitä seuraavia haasteita ja naisvihaa, äitiyttä ja perhettä, mediaa ja sen suhtautumista naiseen, sekä Suomen yhteiskunnallista ja poliittista ilmapiiriä koronapandemian ja sodan aikana.

Ensimmäinen jakso “Tytöistä politiikoiksi” (kesto 00.41:03) aloittaa sarjan kertomalla ministerien kasvutarinoista ja matkoista lapsesta poliittisesti aktiiviseksi nuoreksi, poliitikoksi ja ministeriksi. Jaksossa käsitellään myös naisvihaa. Toinen jakso on nimeltään “Myrskyn silmässä” (kesto 00.35:28), ja siinä huomio siirtyy henkilökohtaisista tarinoista suurempiin kokonaisuuksiin ja tapahtumiin; koronapandemiaan, sotaan, sekä hallituksen kokemuksiin paineisiin näiden tapahtumien parissa. Sarjan viimeisessä jaksossa “Katse tulevaisuuteen” (kesto 00.33:41) pohditaan Suomen sekä viisikon tulevaisuutta, ja tunnustellaan ilmapiiriä, kun matka kohti Suomen Nato-jäsenyyttä aloitetaan. Jaksossa käsitellään myös ministereitä ravistelleita kohuja ja heidän äitiytään. Jaksoista muodostuu jonkinlainen draaman kaari: ensimmäinen jakso tarjoaa katsojalle hahmojen taustat, toisessa jaksossa käsitellään haasteita ja draamaa, joka jatkuu kolmanteen jaksoon sodan, pandemian ja henkilökohtaisten kohujen muodossa. Kolmannen jakson lopussa kuitenkin palataan toiveikkouteen ja keskitytään valoisaan tulevaisuuteen.

Viisi valittua koostuu erilaisista televisiodokumenttigenrelle ominaista elementeistä. Se hyödyntää henkilöhaastatteluita, arkistonäytteitä sekä sarjaa varten kuvattua käsivaraista videokuvaa, jossa kamera seuraa ministereitä. Aaltonen (2006, 70) esittää haastattelujen olevan merkityksellisiä historiallisessa dokumenttielokuvassa. Vaikka haastateltavat voivat muistaa asioita väärin tai jopa valehdella, ovat he kuitenkin todistajia ja kokijoita, hän toteaa. Kuten mainittu, dokumenttielokuvantekijälle fakta on toissijaista, kun taas tunne ja kokemus haluttuja. Ne saadaan välittymään parhaiten hyvin toteutetussa haastattelussa.

Dokumenttisarjassa nähdään yksilöhaastatteluita, joiden osat sekoittuvat arkistonäytteiden ja muun videomateriaalin kanssa. Haastattelut keskittyvät yksilöiden kokemuksiin, eikä haastattelijaa nähdä tai kuulla. *Viisi valittua* hyödyntää paljon myös lähikuvaa tehokeinona kuvatessaan ministereitä. Lähikuvaa voidaan käyttää tunnepitoisen tai dramaattisen vaikutuksen luomiseksi, ja sen avulla voidaan korostaa yksityiskohtaa tai kuvattavan henkilön tunteita ja reaktioita (Lannom 2020). Sarjan musiikki on instrumentaalista ja sen on säveltänyt erityisesti sarjaa varten artisti Lau Nau.

Dokumenttisarja hyödyntää arkistonäytteitä historiallisen dokumenttielokuvan lajityypin mukaisesti. Näytteisiin lukeutuvat esimerkiksi lehtileikkeet, sosiaalisten medioiden julkaisut, kuvakaappaukset uutisartikkeleista, otteet uutislähetyksistä, keskusteluohjelmista ja täysistuntojen tallenteista, sekä henkilökohtaisemmat materiaalit, kuten lasten piirustukset ja perhe- ja lapsuusvalokuvat. Aaltonen (2006, 67) toteaa, että arkistomateriaalin käyttö on tyyppillistä lähes kaikille historiallisille dokumenttielokuville. Arkistonäytteillä voidaan vahvistaa autenttisuuden vaikutelmaa ja uskottavuutta, sekä tuoda esiin aikakautta ja

ilmapiiriä. Elokuvantekijällä on valta käyttää arkistomateriaalia haluamallaan tavalla, joskus myös käyttäen väärää kuvaa väärässä yhteydessä tai muuttaen ajallisia kronologioita. Viime kädessä elokuvan leikkaaminen on kuitenkin aina ajallisen ja tilallisen todellisuuden manipulaatiota, toteaa Aaltonen.

Viisi valittua on ollut Suomen lisäksi katsottavissa laajasti Euroopassa ja Yhdysvalloissa (Yle Grym 7.6.2023), eli oletettavasti ulkomainen kohdeyleisö on otettu huomioon sarjan suunnittelu- ja kirjoitusvaiheissa. On huomionarvoista, että vaikka sarja on suunnattu kansainvälisille yleisöille, puhuvat kaikki haastateltavat suomea. Ulkomainen kohdeyleisö näkyikin sarjan sisällöissä: suomalaisena katsojana sarjassa ei välttämättä ole uutta tietoa tai paljastuksia, kun taas ulkomaalaiselle katsojalle se voi olla hyvinkin totutusta eroava kuvaus politiikasta, vallasta, ja naiseudesta, erityisesti pohjoismaisesta näkökulmasta. Ohjaaja Halme kommentoikin, että kansainvälisen yleisön takia dokumentti ei käsittele suomalaista päivänpolitiikkaa (Yle Grym 7.6.2023). Iltasanomissa ilmestyneessä haastattelussa HBO Maxin tšekkiläinen tuottaja Hanka Kastelicová kertoo dokumenttisarjan idean takana olleen ajatus siitä, että mikä on Suomessa tavallista, voi muualla olla poikkeuksellista. Hänen mukaansa dokumentti kertoo Suomesta erityisesti sen, että se on “monia vuosia edellä muita maita, esimerkiksi Keski-Eurooppaa”. (IS Hallikainen 1.6.2023.)

Viisi valittua käsittelee vallan ja naiseuden tärkeitä teemoja, toteaa Kastelicová Variety-lehden haastattelussa (Ravindran, 20.4.2023.). “Jopa maassa, jossa naiset ovat perinteisesti osallistuneet politiikkaan, naispolitiikkoja tuomitaan ja kritisoidaan silti tiukemmin kuin heidän mieskollegoitaan. On inspiroivaa nähdä Sanna Marinin nuorten naisten hallitus johtamassa maata – sen sijaan, että se tarjoaisi vain katsauksen entiseen hallitukseen, tämä dokumenttisarja näyttää katsojalle, että nyt on aika saada korkean tason päätöksentekotehtäviin tasapainoa iän ja sukupuolen kannalta, maailmanlaajuisesti.” Tulkitseen tällaisen lähestymistavan näkyvän esimerkiksi sarjan tavassa alleviivata pohjoismaalaisuutta ja suomalaista hyvinvointivaltiota muun muassa ministerien kasvutarinoiden parissa.

Ulkomaisen katsojan näkökulmasta dokumenttisarja voi näyttäytyä yrityksenä olla suomalaisen demokratian ja tasa-arvopolitiikan mainos. Myös pohjoismaalainen hyvinvointivaltio ja suomalainen luonto saavat osan mainosajasta. Usean ministerin perhetausta on jokin muu kuin ns. kahden heterovanhemman ydinperhe: Marinilla on kaksi äitiä, Saarikon ja Anderssonin vanhemmat ovat eronneet, ja Henrikssonin isä on menehtynyt nuorena. Sarjassa myös korostetaan vanhempien tulotasojen olleen keskiuertoja: Andersson

kertoo, ettei hänen perhetaustansa ole rikas eikä köyhä, ja Henriksson mainitsee, ettei yksinhuoltajaperheessä ollut ylimääräistä rahaa (J1 [00.12:20]). Marin mainitsee pohjoismaisen hyvinvointivaltion kannattelevan vaatimattomista lähtökohdista huolimatta ja Ohisalo toteaa, että monessa muussa maassa oma tausta voi rajoittaa kansanedustajaksi pääsyä. (J1 [00.08:20].)

Luonto ei varsinaisesti ole sarjassa aiheena, mutta se kietoutuu monia reittejä pitkin sen teemoihin. Suomalaiseen luontosuhteeseen sopien luonto on läsnä monissa tilanteissa: ministereitä kuvataan esimerkiksi metsissä, pelloilla ja takapihoilla. Marin lenkkeilee metsässä ja kuntoilee ulkokuntoilupaikalla, ja Saarikko kerää polttopuuta ja potkukelkkailee lumisessa maaseutumaisemassa (J2 [00.11:30]). Luonto liitetään pohdiskeluun: kun Andersson kertoo työn vaikeista puolista, kuvataan hänet sen jälkeen mietteliäänä seisoen syksyisessä maisemassa laiturilla (J2 [00.08:21]). Henriksson näytetään istumassa meren äärellä kalliolla, kun hän kertoo epäilevänsä välillä jaksamistaan (J2 [00.27:58]). Kansallisromantiikka nousee huippuunsa kohtauksessa, jossa lintu laskeutuu Karin kädelle kauniin lumisen maiseman keskellä (J2 [00.17:25]). Myös huoli ilmastonmuutoksesta vaikuttaa ministerien tekemään politiikkaan ja tulee esiin heidän puheissaan ja arkistonäytteissä.

Sarjan suomenkielisen nimen *Viisi valittua* voidaan tulkita viittaavan siihen, kuinka viisi ministeriä on valittu tehtäviinsä taitojensa sekä ominaisuuksiensa ansiosta äänestämällä. “Valittu” herättää mielikuvia kohtalosta, ja tunnistetuissa televisiotroopeissa “valittu” (eng. *The Chosen One*) on muunnelma sankarin hahmosta, joka pelastaa maailman (TV Tropes, 2024). Sarjan englanninkieliseen nimeen *First Five* (suom. viisi ensimmäistä) liittyvät konnotaatiot taas luovat hieman toisenlaista kuvaa ja viitekehystä. Nimellä viitataan kenties siihen, että hallitusviisikko erottuu muista kokoonpanollaan, sillä se koostuu ensimmäistä kertaa pelkästään naisista. Sana “first” luo kuvaa myös uranuurtajuudesta.

Dokumenttisarjan mainoskuva (ks. kuva 1) jatkaa samankaltaisella linjalla kuin sen nimi. Viisikon ministerit kuvataan Eduskuntatalon edessä, ikään kuin aktiivisina tekijöinä politiikan maailmassa. Viisikkoa ei tosin ole todellisuudessa kuvattu yhdessä, vaan jokainen on editoitu kuvaan. Myös maisemaa on manipuloitu siistimmäksi. Marin on asetettu ministerien keskelle, ja on heistä ainoa, joka katsoo kameraan päättäväisellä johtajan katseellaan. Mustavalkoisuus ja taivaalla roikkuvat pilvet tuovat kuvaan dramatiikkaa ja edustavat kenties hallituskauden vuosien mukanaan tuomia myrskyisiä haasteita. Kuvan värikkäinä elementteinä toimivat

ministerien nimet ja paksut värikkäät raidat, jotka laskeutuvat Eduskuntatalon julkisivulta kadulle, jolle viisikko on editoitu kulkemaan. Raitojen värit vastaavat kunkin ministerin puolueen tunnusväriä. Väriraidat voisivatkin symboloida “tietä”, valittua poliittista reittiä, jolla jokainen ministeri on. He kulkevat eri kaistoilla, mutta samaan suuntaan. Raitojen voisi myös ajatella muodostavan sateenkaaren, joka ilmestyy myrskyn jälkeen. Se voi symbolina merkitä myös esimerkiksi rauhaa tai tukea seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille. Kuvan teksti “kriisivuosien kulisseissa” viittaa hallituskauden kohtaamiin erityisen suuriin vaikeuksiin, ja kertoo sarjan tarjoavan katsauksen suljettujen ovien taakse.

Kuva 1. *Viisi valittua* -mainoskuva. Julkaistu Maxin Facebook-tilillä 24.5.2023.

Sarjan introssa esitellään ministerit yksi kerrallaan. Ensin ministeristä nähdään ääriiviivapiirros, joka muuttuu puolittain tyylytellyksi valokuvaksi niin, että hänen toinen puolensa on valokuvaa, ja toinen piirrosta. Ministerin virallisen kuvan vieressä nähdään lisäksi pienempi valokuva hänestä, joka on tyylyltään rento ja epävirallinen. Kuvissa ministereillä on esimerkiksi humoristiset aurinkolasit päässään, he ovat rannalla tai poseeraavat juhlassa. Lopuksi kaikki ministerit nähdään rivissä, eri järjestyksessä kuin yllä mainitussa mainoskuvassa, mutta Marin kuitenkin keskimmäisenä. Jokainen heistä on esitetty puoliksi valokuvana, puoliksi piirroksena. Intron tausta on sävyiltään vaalea ja muistuttaa paperia muste- ja vesiväritahroineen. Taustamusiikki on instrumentaalinen ja hieman arvoituksellinen.

Introa kokonaisuutena on kiintoisaa analysoida, sillä lyhyestä pituudestaan huolimatta se asettaa odotuksia sitä seuraavalle varsinaiselle jaksolle ja sisällölle. Intro on tyylyltään pehmeä

ja tunteisiin vetoava. *Viisi valittua* -sarjan tapauksessa se ei ehkäpä tuo ensimmäisenä mieleen politiikkaa koskevaa dokumenttisarjaa, vaan muistuttaa enemmänkin esimerkiksi keskusteluohjelman introa. Piirroket ja vaaleanpunaiseen taittavat värit korostavat dokumenttisarjan lähestymistapaa, jossa yksilö ja kokemus ovat keskiössä kovien poliittisten faktojen ja historiallisten asiasisältöjen sijaan. Ministerin puoliksi piirroksena ja puoliksi oikeana henkilönä esittäminen voisi symboloida hänen keskeneräisyyttään, moniulotteisuuttaan tai inhimillisyyttään. Myös tämä valinta korostaa tulkintani mukaan sarjan kokemuksiin ja tunteisiin perustuvaa tyyliä.

Naispolitiikoista on Suomessa ennenkin tehty mediatuotantoja, esimerkiksi dokumenttielokuva *Rouva Presidentti* (2012), joka kertoo entisen presidentti Tarja Halosen arjesta ja noususta vallan huipulle (Finna 2025), sekä *Pääministeri* (2009), joka on Anneli Jäätteenmäestä ja häneen liittyneestä Irak-skandaalista kertova televisioelokuva (Yle Himberg & Yli-Ojanperä 20.10.2009). Myös poliitikkoja koskevia dokumenttisarjoja on kotimaassa tuotettu useita, esimerkiksi Ylen *Politiikka-Suomi* (2021). *Viisi valittua* on kuitenkin ensimmäinen suomalaisista poliitikoista tehty kansainväliselle yleisölle tarkoitettu dokumenttisarja.

2.2 Populaarifeminismi

Feminismi on Sarah Banet-Weiserin (2018, 1) mukaan populaaria ainakin kolmella tavalla. Ensimmäinen on tapa, jolla feminismi ilmenee diskursseissa ja käytännöissä suositussa sosiaalisissa ja kaupallisissa medioissa, ja on saavutettavissa myös akateemisten piirien ulkopuolella. Toiseksi termi populaari viittaa kirjaimellisesti suosioon. Kolmanneksi Banet-Weiser viittaa kulttuuriteorioitsija Stuart Hallin (1998) *terrain of struggle* -tulkintaan (vapaa suom. kamppailun maasto), jossa kilpailevat voimat kamppailevat keskenään huomiosta. Tällä hän viittaa populaarikulttuurissa liikkuviin useisiin erilaisiin feminismien suuntauksiin, joista jotkut saavat enemmän näkyvyyttä kuin toiset. Populaarifeminismi on verkostoitunut kaikkien media-alustojen välille, ja se kuvaa kulttuuria, jossa feminismiä ei tarvitse puolustaa, jossa se on saavutettavaa, jopa ihailtavaa. Feminismistä on tullut trendikäs osa populaarikulttuuria. Gill (2016, 618) esittää, että ollakseen suosittua, täytyy feminismin olla erityisen feminiinistä eikä lainkaan vihaista.

Viisi valittua -sarjaa voidaan tulkita populaarifeministisenä mediatuotteena. Sarja kuvaa ministerien sukupuolen olevan kaikkein tärkein piirre heissä, ja heitä kuvataan feministeinä ja esikuvina (Lamberg et al. 2023). Tulen analyysiluvuissa käsittelemään sarjassa esiintyviä populaarifeministisen otteen ilmentymiä, joita ovat esimerkiksi poliittisten ideologioiden ja

erojen häivyttäminen, itsevarmuuden ja voimaantumisen korostaminen, sekä urafeminismin ihanteiden tavoittelu.

Banet-Weiser (2018, 3–6) näkee populaarifeminismin osana jatkumoa, jossa mediaystävälliset ilmaisut, kuten julkkisfeminismi ja urafeminismi saavat lisää näkyvyyttä, ja patriarkaalisten rakenteiden sekä rasismien ja väkivallan järjestelmien kritisointi jätetään huomiotta.

Populaarifeminismin liittyvät suurelle yleisölle saatavilla olevat käytännöt, kuten mielenosoitukset, kulutushyödykkeet ja hashtag-aktivismi. Se voi aineellistua laajasti tämän tutkielman aiheen tavoin saatavilla olevana ja näkyvänä medianäkökulmana sekä televisiossa, musiikissa, mainonnassa, ja erityisesti sosiaalisessa mediassa. Populaarifeminismi tuottaa feminismistä kaupallisen ja henkilöityneen version, joka ei haasta yleisöään. Se on iloista feminismiä, joka sivuuttaa feminismien sisäiset erimielisyydet ja yhteiskunnan tuottamat rakenteelliset eriarvoisuudet. Se alleviivaa tunteita, näkyvyyttä ja visuaalisuutta. Sen näkyvyys esimerkiksi televisiossa, elokuvassa, sosiaalisessa mediassa ja kehoissa on tärkeää, mutta se jää Banet-Weiserin mukaan usein tyngäksi. Populaarifeminismin liittyvät usein kuvitelma, että feminismien *näkeminen* tai *ostaminen* olisi sama asia kuin patriarkaalisten rakenteiden muuttaminen.

Artikkelissaan “Postfeminism, popular feminism and neoliberal feminism? Sarah Banet-Weiser, Rosalind Gill and Catherine Rottenberg in conversation” (2020, 3–24) kirjoittajat käyvät keskustelua näiden kolmen suuntauksen suhteesta. Populaarifeminismi keskustelee postfeminismin ja uusliberaalin feminismien kanssa ja on kytköksissä niihin. Yksilön henkilökohtainen valinta ja mielipide toimii keskeisenä periaatteena kummassakin suuntauksessa, ja populaarifeminismi kytkeytyy tiukasti niiden arvostamaan individualismiin, Gill esittää. Uusliberaali feminismi on auttanut rakentamaan ympäristön populaarikulttuurissa ja mediassa, jossa populaarifeminismi voi kukoistaa, Banet-Weiser toteaa.

Populaarifeminismi harvoin kritisoi uusliberalismia tai sen taloudelliseen menestykseen, markkinakasvuun ja yrittäjyyteen liittyviä arvoja, Rottenberg (2020, 10) toteaa. Päinvastoin – ne ovat osa sitä. Populaarifeminismiä ei siis voi analysoida täysin itsenäisenä, vaan se pitää nähdä osana kapitalistisia käytäntöjä. Populaarifeminismi tarvitsee erityisesti uusliberaalia kapitalistista kontekstia voidakseen olla esillä niin näkyvästi. Se tarvitsee myös digitaalista mediaa ja sen affordansseja, sitoutumista kapitalismiin, laajentuneita markkinoita sekä sen luoman mahdollisuuden levittää sanomaa. Digitaalinen media on tarjonnut populaarifeministeille tiloja luoda mediaa ja ilmaista mielipiteensä (Banet-Weiser et al. 2020,

11–12), kuten esimerkiksi tässäkin tutkielmassa myöhemmin käsiteltävän hashtag-aktivismiin muodossa.

Banet-Weiser (2018, 18–19) pohtii, miksi populaarifeminismi on tullut suosituksi juuri nyt. Sen periaatteet perustuvat feminismiin perinteille. Monet sen esittämät epäkohdat, kuten naisten hyperseksualisointi ja tuotteistaminen, työhön ja työpaikkoihin liittyvä epätasa-arvo, ja naiskehon politisointi eivät ole uusia. Populaarifeminismin edeltäjät, kuten antirasismi-, liberaalifeminismi-, LGBTQ- ja postfeminismiliikkeet tarjoavat sille tarvittavat olosuhteet kukoistamiseen. Populaarifeminismi saa voimansa ja valtuutuksensa vuosikymmeniä kestäneeltä poliittiselta liikehdinnältä, joka liittyy identiteettiasioihin, kuten sukupuoli, rotu, ja seksuaalisuus. Muut feminismiin iteraatiot kiertävät ja kilpailevat näkyvyystaloudessa, mutta populaarifeminismi on feminismin keskeisin muoto juuri näkyvyyden kannalta.

Populaarifeminismin suosio on uutta; se ilmenee esimerkiksi feministisinä iskulauseina, viesteinä, jokapäiväisissä käytännöissä ja sosiaalisessa mediassa.

Banet-Weiser (2018, 19) esittää, että nykyaikainen populaarifeminismi uudelleen kuvittelee ja uudelleenohjaa sitä, mitä voimaantuminen (*empowerment*) merkitsee tytöille ja naisille, ja muuttaa näin feminismin politiikkaa uusliberaalin kulttuurin sisässä. Historiallisesti eri feminismien tavoite on ollut vapautuminen epätasa-arvoisista sosiaalisista, poliittisista ja taloudellisista rakenteista. Populaarifeminismissä voimaantuminen on toki olennainen logiikka, mutta se, *mitä* se oikeastaan haluaisi voimaannuttaa naiset tekemään, jää epäselväksi. Se usein uudistaa feminismin politiikkaa keskittymään voimaantuneeseen naiseen, nimenomaan *yksilöön*. Tähän liittyen Banet-Weiser ehdottaakin klassisen feministisen “henkilökohtainen on poliittista” -toteamuksen kääntyneen muotoon “poliittinen on henkilökohtaista”.

Populaarifeminismin vastavoimaksi on syntynyt populaari naisviha (*popular misogyny*), Banet-Weiser (2018, 2–5) argumentoi. Naisviha on hänen mukaansa tällä hetkellä suosittua samoista syistä kuin feminismi: sitä harjoitetaan eri media-alustoilla, se houkuttelee samanmielisiä ryhmiä ja yksilöitä, ja siihen liittyy vallasta kamppaileminen. Vaikka populaari naisviha on samanlaista kuin perinteinen naisviha, haluaa Banet-Weiser kuitenkin huomioida vivahde-eron niiden välillä. Populaari naisviha on naisten välineellistämistä, järjestelmällistä väheksymistä ja epäinhimillistämistä. Sitä eivät ilmaise pelkästään miehet, vaan myös naiset ovat osa tätä verkostoitunutta muodostelmaa. Naisvihaa haastetaan ja kritisoidaan, vaikka se tapaa usein olla näkymätön normi. Banet-Weiser (2018, 156) esittää, että populaari naisviha

on kokoelma diskursseja ja käytäntöjä, joiden tavoitteena on palauttaa “luonnollinen” patriarkaalinen tasapaino sukupuolten välille.

Populaareja feminismejä kehystää usein ambivalenssi, kun taas populaari naisviha kuvaa itseään määrätietoisin termein. Siihen ei sisälly ristiriitaisuuksia, vaan kaikki on hyvin absoluuttista: populaarin naisvihan mukaan miesten kärsimys johtuu yleisesti ottaen naisista ja feminismistä. Naisten jokaisen voimannäytteen tai vallankäytön, oli se sitten tilaan, työhön, perheeseen tai haluun liittyvää, nähdään vievän valtaa pois miehiltä. Populaari naisviha on muistutus siitä, että kuinka tahansa suosittua populaarifeminismi on, näkyy se vain tietyissä kohderyhmissä. (Banet-Weiser & Miltner 2016.) Naisviha on ennen rajoittunut tiettyihin tiloihin (kuten koti, kokoushuoneet, pukuhuoneet), mutta se lisääntyy ja leviää nyt digitaalisten verkostojen ja yhteyksien kautta näiden rajojen yli, sillä itseilmaisun tavat ja paikat ovat muuttuneet. Digitaalisten verkostojen lisäksi se konkretisoituu institutionaalisissa rakenteissa esimerkiksi työpaikoilla, uskonnoissa ja valtiopolitiikassa, joissa naiset pysyvät vähemmistönä ja kohtaavat epätasa-arvoista kohtelua. (Banet-Weiser 2018, 5.)

2.3 Representaatioanalyysi

Susanna Paasosen (2010, 39–45) teksti Sukupuoli ja representaatio käsittelee representaatio-käsitteen merkityksiä ja siihen liittyviä keskusteluja. Representaation voidaan Paasosen mukaan ajatella merkitsevän kahta eri asiaa. Sillä viitataan symbolisiin merkkeihin, jotka viittaavat johonkin muuhun ja edustavat sitä, ja toisaalta se viittaa merkityksenantoon tekoina ja toimintana. Knuuttila ja Lehtinen (2010, 11) esittävät yksinkertaisesti kuvaten representaation tarkoitettavan tilannetta, jossa uusi läsnäolon muoto korvaa jonkin poissaolevan. Tämä uusi läsnäolo edustaa tai esittää poissaolevaa: representaatio viittaa itsensä ulkopuolelle intentionaalisesti.

Paasosen (2010, 39–45) mukaan taiteen-, kulttuurin-, yhteiskunnan- ja sukupuolentutkimuksessa representaation käsitettä on käytetty kulttuuristen merkkien vaikutusten ja merkitysten tutkailuun – siihen, miten kuvat rakentuvat ja toimivat yhteiskunnallisissa ja kulttuurisissa viitekehyksissään. Representaatiota voidaan ajatella tapahtumana, jossa annamme merkityksiä kuville, ihmisille tai objekteille, ja samalla myös ympäröivälle maailmalle sekä sen sosiaalisille suhteille. Representaatiot perustuvat aina representaatiojärjestelmiin, jotka ovat joukkoja vuosisatojen aikana kerääntyneitä kuvia,

kuvauksia, tekstejä, oletuksia ja arvostelmia. Nämä järjestelmät ovat ristiriitaisia ja jatkuvassa muutoksessa.

Median ja kuvakulttuurin merkitys elinympäristömme kasvaa jatkuvasti, ja representaatiot vaikuttavat siihen, kuinka tämä ympäristö hahmotetaan. Populaarikulttuurin representaatiot vaikuttavat siihen, miten hahmotamme omaa itseämme osana yhteiskuntaa, sekä siihen, millaiset asemat tai roolit nähdään mahdollisina tai tavoittelemisen arvoisina. Representaatiot sekä heijastavat yhteiskunnallisia ymmärryksiä ja arvoja, että osallistuvat niiden muodostumiseen ja kierrättämiseen. Representaatiot tuottavat, uusintavat, ja markkinoivat ymmärryksiä sukupuolesta. (Paasonen 2010, 41–45.) Kulttuurintutkimuksellisesta näkökulmasta katsoen representaation voidaan ajatella olevan politiikkaa sekä politisoivaa tekemistä (Rossi 2010, 261).

Median esittämät sukupuoleen liittyvät ihanteet muokkaavat käsityksiä siitä, mikä nähdään yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä (Kyrölä 2006, 108). Elokuvatutkija Anu Koivunen (1995, 25) esittää, että representaatioita tulisi lähestyä poliittisina kuvastoina. Tavat, joilla naiseutta ja naisia representoidaan, vaikuttaa kulttuuriseen naiskuvaan eli siihen, miten naiset nähdään, ja miten naiset näkevät itsensä. Rossi (2010, 269) toteaa, että representaatiot normittavat seksuaalisuuksia ja sukupuolia määrävällä tavalla. Hän lainaa Teresa de Lauretisia (2004), jonka mukaan sukupuolen representaatiojärjestelmän poliittisuuteen vaikuttaa etenkin se, että sukupuolen kautta yksilölle annetaan yhteiskunnassa merkitys, asema ja arvo. Tällöin sukupuolen omaksuminen johtaa myös siihen liitettyjen merkitysten omaksumiseen.

Representaatioita voidaan tutkia representaatioanalyysin avulla. Tämä pyrkii tutkimaan symbolisten esitysten ja eletyn todellisuuden suhteita, joiden ajatellaan kietoutuvan peruuttamattomasti yhteen. Tavat, joilla esitämme erilaisia ihmisryhmiä vaikuttavat puolestaan siihen, millaisia representaatioita niistä tuotamme. (Paasonen 2010, 39–45.) Paasonen argumentoi, että tässä sosiaalinen ja symbolinen, sekä materiaallinen ja representatiivinen punoutuvat yhteen.

Representaatioanalyysin avulla voidaan tarkastella kulttuuristen kuvien rakentumista, merkityksiä tai historiallisuutta, sitä, millaisia seurauksia ja ulottuvuuksia niillä on. Täten kuvien analysoinnissa ei ole kyse niiden oikeellisuudesta tai vääryydestä. Mikäli analyysin oletuksena on, että representaatiot ovat valikoivia ja rajattuja, voidaan niiden todeta aina “vähemmän”, esittää Paasonen. (2010, 39–45.) Tämän vuoksi tarkoituksenani ei ole tutkia, kuinka “oikein” tai “väärin” esimerkiksi naiseutta representoidaan sarjassa. Paasonen mukaan onkin hyödyllisempää tutkia, miten ja missä viitekehyksessä representaatiot ovat rakentuneet,

ja minkälaisia kulttuurisia seuraamuksia niillä voisi olla. Tämän tutkielman tapauksessa *Viisi valittua* -sarjan tutkimisessa painopisteenä onkin juuri sarjan kontekstien ja viitekehysten sekä naiskulman tutkiminen. Marinin hallituksesta ei kuitenkaan käsittääkseni ole tehty muita pitkiä dokumentaarisia mediatuotteita, joten *Viisi valittua* -sarjalla saattaa tulevaisuudessa olla suurikin merkitys kuvauksena sekä hallituksesta että 2020-luvun alun kriiseistä, mutta myös tavasta, jolla naisiin ja naispoliitikkoihin on yhteiskunnassamme suhtauduttu.

2.4 Lähiluku

Käytän tässä tutkielmassa aineiston tarkasteluun lähiluvun menetelmää, joka sopii audiovisuaalisen dokumenttisarjan tutkimiseen ja tarkempaan analyysiin. Barry Brummettin (2019, 8) mukaan lähiluku on tarkka ja tietoinen tapa lukea kohdetta eli tekstiä, jonka pyrkimyksenä on saavuttaa syvempi ymmärrys tekstin merkityksistä. Brummett (2019, 10) alleviivaa, että tekstiä luettaessa täytyy ottaa huomioon erilaisia seikkoja, joista tärkeitä ovat konteksti ja yleisö. Konteksti merkitsee sitä, mitä lukemisen ympäristössä tapahtuu. Ympäristöllä Brummett viittaa ainakin kahteen eri merkitykseen: historialliseen ja tekstuaaliseen kontekstiin. Tekstejä lukeva on aina ympärillään tapahtuvien historiallisten, eli vallitsevien sosiaalisten ja poliittisten tapahtumien vaikutuksen alaisena. Tekstit asettavat yleensä omat, lukemista ohjaavat kontekstinsa, jotka vaikuttavat siihen, miten tekstiä luetaan ja tulkitaan. Jokainen lukee tekstiä eri tavalla, joten lähilukua tekevän ei pidä olettaa, että hänen tulkintansa on sama kuin muiden lukijoiden. (Brummett 2019, 9.)

Lähiluku voidaan jakaa kahteen erilaiseen lähestymistapaan sen mukaan, lähestytäänkö analyysia teoria vai teksti edellä. Deduktiivisen lähestymistavan mukaan analyysi aloitetaan yleisen tason teoriasta ja ideoista, joista liikutaan tarkempiin teksteihin. Induktiivisen lähestymistavan mukaan tekstistä luodaan analyysin kautta yleistyksiä ja teoriaa. Deduktiivisen tavan myötä teoriat johtavat menetelmien luo, jotka johtavat edelleen tekniikoihin. Induktiivisessa työskentelyssä taas tekniikat voivat kasvaa menetelmiksi ja edelleen teorioiksi. (Brummett, 2019, 26–28.) Tässä tutkielmassa hyödynnän molempia lähestymistapoja, painotukseni induktiivinen lähiluku.

Viisi valittua -sarjan tapahtumat eivät sijoitu historian aikajanalla kovinkaan kauas. Sarjaa kuvattiin syksyllä 2021 (Yle Grym 7.6.2023), siinä käsitellään vuosien 2020–2023 tapahtumia, ja se ilmestyi kesäkuussa 2023, joten sen käsittelemät asiat ovat luultavasti katsojilla vielä tuoreessa muistissa. Tulkinnat sarjasta muuttuisivat luultavasti paljonkin, jos

sitä katsottaisiin vasta 20 vuoden päästä eri konteksteissa, kun käsitykset esimerkiksi naisten osallisuudesta politiikassa, koronapandemian aikaisista päätöksistä, taikka Natoon liittymisen vaikutuksista muuttuvat. Riitta Koivuranta (HS 7.6.2023) huomauttaa, että usein politiikan lähimenneisyydestä kertovat dokumentit syntyvät vuosien jälkeen, mutta *Viisi valittua* on valmistunut aikana, kun seuraavaa hallitusta on vasta muodostettu. Huomion arvoista on myös se, että *Viisi valittua* on yhdysvaltalaisen, kaupallisen toimija HBO:n tilaama sarja, joka on osoitettu myös Suomen ulkopuolisille yleisöille. Oletetusti jotkin asiat eivät ole yleisessä tiedossa näissä yleisöissä samalla tavalla, kuin mitä suomalaiselta yleisöltä voitaisiin olettaa. Tulkintaan voivat vaikuttaa myös esimerkiksi katsojan oma poliittinen suuntautuminen sekä yleinen suhtautuminen nimenomaiseen hallitukseen. Oma tutkijapositioni luonnollisesti vaikuttaa kaikkeen analyysiini ja asioille antamiini merkityksiin. Nämä taustatekijät vaikuttavat välttämättä myös omiin tulkintoihini, mutta tavoittelen ajatteluuni vaikuttavien seikkojen huomioon ottamista ja ajatuksieni auki kirjoittamista parhaani mukaan.

3 Viisi naista

Hermoja raastavan työnsä ohessa ministerit saavat lapsia ja elävät yksityistä elämäänsä. Keitä oikein ovat nämä kunnianhimoiset, maltilliset naiset, jotka puskevat poliittista kulttuuria eteenpäin ja inspiroivat ympäri maailman? Mistä he ovat tulleet ja mikä heitä motivoi?

HBO Maxin julkaisema lehdistötiedote (Warner Bros Discovery, 21.3.2023).

Feministisen naistutkimuksen kriittisen näkökulman mukaan sukupuoli ei ole annettu itsestäänselvyys, vaan jotakin, jota tuotetaan arkisen toiminnan ja kulttuurisen toiminnan puitteissa (Saresma, Rossi & Juvonen 2010, 9). Sukupuoli rakentuu ihmisten välisessä kanssakäymisessä sekä yhteiskunnallisten rakenteiden ja arkisen elämän välisessä vuorovaikutuksessa. Näiden prosessien tuottamien valintojen kautta tuotetaan sekä muutosta että jatkuvuutta. (Salmi 2004, viitattu lähteessä Lammi-Taskula & Salmi 2016, 165.) Leena-Maija Rossin (2010, 22) mukaan sukupuolta ja seksuaalisuutta voi ja kannattaa miettiä ihmisiin liittyvänä määreinä, ominaisuuksina tai niiden kokonaisuutena, mutta myös valtasuhteina, hierarkioina tai järjestelminä. Nykyisessä sukupuolentutkimuksessa on vallalla laaja ymmärrys sukupuolen ja seksuaalisuuden historiallisuudesta: ne muuttuvat ajassa ja paikassa sitä mukaa, kun niitä koskevat käsitykset muuttuvat. Sukupuolta ja seksuaalisuutta voidaan myös miettiä *merkitys*prosesseina. Eri sukupuoli- ja seksuaali-identiteetteihin liitettävät käsitykset ja arvottamiset muuttuvat ajan ja paikan mukaan paljonkin. Sukupuolta ja seksuaalisuutta muotoilevat erilaiset politiikat, eli ne ovat jatkuvien merkityskamppailujen alaisena. (Rossi 2010, 22–23.) Esimerkiksi mediassa käydään toistuvia väittelyitä siitä, millaista on hyvä äitiys tai mitkä ovat hyväksyttävän mieheyden normit.

Tässä tutkielmassa lähestyn sukupuolta butlerilaisittain performatiivisena. Sanna Karkulehto (2006, 64) viittaa tekstissään feministifilosofi ja -teoreetikko Judith Butleriin, joka esittää sukupuolentutkimuksen klassikkoteoksessaan *Gender Trouble – Feminism and the subversion of identity* (1990/2006), että sukupuolen jakaminen biologiseen ja sosiaaliseen on epäkelpo. Hän esittää siinä urauurtavan teoriansa siitä, että sukupuoli ei ole jotain annettua, vaan sosiaalisissa käytännöissä syntyvää. Sukupuoli ei siis ole jotakin, joka on itsestään vain olemassa, vaan sitä tuotetaan jatkuvasti jokapäiväisen toiminnan kautta. Toisto, eli performatiivisuus ja valtarakenteet ovat merkittävin sukupuolta tuottava seikka. Karkulehto toteaa, että Butlerin ajatus sukupuolen performatiivisuudesta kielii kulttuurisen toiston voimasta ruumiiden sukupuolisidonnaisiksi ja heteroseksuaalisen matriisin mukaisen muokkaamisessa (2006, 64).

3.1 Naisen kuvaama nainen

Viisi valittua on naisen ohjaama dokumenttisarja, joka käsittelee naisia. Tämä ei todella ole yhdentekevä seikka, vaan väittäakseni yksi tärkeimmistä sarjan taustalla vaikuttavista tekijöistä. Sarja ja sen lähestymistavat olisivat kenties olleet hyvinkin erilaiset, jos sen olisi ohjannut mies, ja monet sen painotuksista luultavasti johtuvat juuri naistekijöistä.

Eräs feministisen elokuvateorian klassikkokirjoituksista, Laura Mulveyn teoria mieskatseesta (eng. *male gaze*) ilmestyi vuonna 1975 *Visual Pleasure and Narrative Cinema* -julkaisussa. Mulvey käsittelee tekstissään elokuvan katseita ja mielihyvää. Mulveyn (1975) ajatus fetisoivasta, voyeuristisesta ja kontrolloivasta mieskatseesta valotti klassisen Hollywood-elokuvan valtasuhteita ja katsetta. Hän teorisoi, että miehet ovat katseen omaavia, naiset speaktaakkeli, ja katsojan katse linjassa ei-erotisoidun mieshahmon kanssa. Teoria on saanut kritiikkiä esimerkiksi heteroseksuaalisuuden oletuksesta. Kirjoitus kuitenkin nosti esiin patriarkaalisien yhteiskunnan rakenteita, jotka vaikuttavat naisen kuvaamisen konventioihin (Kyrölä 2006, 114). Lisa French (2021, 53) argumentoi, että naiskatse (eng. *female gaze*) ei ole mieskatseen vastakohta, vaan se keskittyy naissubjektiivisuuksiin. Mulveyn urauurtava työ on hänen mukaansa kuitenkin tärkeää katseen teorisoinnin historiassa, ja toimii naiskatseen käsitteen pohjana.

French (2018, 9–21) pohtii naisisen katseen konseptia dokumenttielokuvassa ottaen huomioon erityisesti naispuolisten ohjaajien työt ja näkökulmat. Naisohjaajien esteettiset lähestymistavat, yksilölliset kokemukset ja teokset ovat yhtä monimuotoisia kuin heidän elämäntilanteensa tai kulttuurit, joissa he elävät – ei siis voida päätellä, että naiset olisivat homogeeninen ryhmä. Sukupuoli on tietenkin vain yksi aspekti yksilön identiteetistä, French huomauttaa. Sukupuolen kokemuksella on kuitenkin luultavasti vaikutus yksilön subjektiivisuuteen, hän esittää. Naisisen katseen tunnusmerkki on naisisen subjektiivisuuden ilmaisu, eli naisisen katsomisen, äänen, ja perspektiivin muokkaama katse, sekä naiskehossa elävän kokemus. Naiskatse ei siis ole monoliittinen, vaan se saa monia muotoja. (French 2021, 53.)

French (2021, 60) lainaa dokumenttielokuvaohjaaja Marie Mandya, joka on todennut seuraavanlaisesti: “Jokaisen tarinan elämässä voi kai kertoa miehen näkökulmasta tai naisen näkökulmasta, ja ne eivät ole sama – se on kuin kertoisi sodasta voittajan tai häviäjän

näkökulmasta. Ne eivät koskaan ole sama näkökulma. -- ”⁴ Vaikka jokaisen tekijän käyttämä kuvakieli on yhtä uniikki ja monimuotoinen kuin hän yksilönä, eikä mitään piirrettä voida sitoa yhteen sukupuoleen, ovat eräät teoreetikot ja tekijät kuvailleet joitakin ominaisuuksia, jotka he katsovat naisisia estetiikkoja yhdistäviksi. French viittaa Fiona Probyniin, joka nimeää tällaisiksi äitiyden, metaforat, ja hiljaisuuden. Lucy Lippard taas nostaa esiin muun muassa omaelämäkerrallisen painotuksen ja aistinvaraiset yksityiskohdat. Kriitikko Dana Linssen on tunnistanut jaetuiksi ominaisuuksiksi empaattisuuden, herkkyuden ja uteliaisuuden. Elokvantekijä Chantal Akerman nimeää tällaisiksi naisen päivittäisten eleiden kuvaamisen merkinä niiden arvostuksesta. Tulkitseen sarjassa naisisen katseen ja naisen kädenjäljen näkyvät juuri Frenchin lainaamien naisten mainitsemien yksityiskohtien, aistinvaraisuuden ja naisten arkistenkin eleiden, kuten meikkaamisen, kävelytyylin, rikkinaisten sukkahousujen ja katseiden kuvauksissa. Se näkyy myös empatian ja äitiyden läsnäolossa kuvissa, joissa Andersson kääntää päänsä pois keskustelusta seurataksaan leikkivää lastaan (J3 [00.15:49]) ja Saarikko kerää lapsensa leluja pois lattialta (J2 [00.22:28]).

Variety-lehden haastattelussa (Ravindran 20.4.2023) Halme toteaa, että huolimatta haastavista rooleistaan, ovat sarjan ministerit tunnistettavia ja samaistuttavia naisia. Hän kertoo olevansa vaikuttunut joka kerta, kun he puhuvat ”rohkeasti ja omalla äänellään”. Heidän pystyvyytensä kriisien aikana on tuntunut valon pilkahdukselta pimeydessä, Halme kehuu. Hän kuvailee viisikon historiallisen vaikutuksen inspiroivan ihmisiä vielä pitkälle tulevaisuuteen. Ylen haastattelussa (Yle Grym 7.6.2023) Halme kommentoi olevansa ihmisten puolella, eikä halunnut dokumenttisarjaa tehdessään haastaa viisikkoa, vaan nähdä heidät sellaisina kuin he ovat, ja antaa heille tilaa. Hän toteaa, että media luo jatkuvasti sankaritarinoita ja sen jälkeen tiputtaa heidät jalustalta, eikä tämä ole tämän sarjan tarkoitus.

Ohjaaja Halmeen lausunnot välittyvät hyvin sarjan tavassa lähestyä sen hahmoja, sillä se katsoo ministereitä hyvin sopuisan ja ihailevankin linssin läpi. Kritiikkiä ei varsinaisesti esitetä, eikä ministereitä nähtävästi haasteta. Ikävämät asiat, kuten ministereitä koskeneet kohut käsitellään nopeasti, ja niitä lähestytään yksilöiden tunteet ja kokemukset edellä faktojen sijaan. *Viisi valittua* -sarjan suhtautuminen sukupuoleen ja viisikkoon on hieman ristiriitainen. Sarja haluaa esittää, että ministerit eivät anna patriarkaatin asettamien

⁴ “Every story in life can be told from a man’s point of view or a woman’s point of view I guess and it’s not the same—it’s like telling a war from the point of view of the winner or the loser. It’s never the same point of view. And it’s interesting to have both.” (Mandy 2014, viitattu lähteessä French 2021, 60).

rakenteellisten esteiden pysäyttää heitä, ja he pystyvät johtamaan maata kriiseistä ja naisvihasta huolimatta, ja ovat samalla äitejäkin. Samaan aikaan sarja kuitenkin ehkä paikoittain keskittyy liikaa sukupuolen merkitykseen ja korostaa ministerien naiseutta siinäkin, missä se ei olisi välttämätöntä. Sarja kallistuu välillä kuvaukseen, jonka mukaan kaikkein kiinnostavin asia ministereissä on naiseus, vaikka he ovat johtaneet Suomen kahden suuren historiallisen kriisin läpi ja saavuttaneet merkittäviä aikaansaannoksia, kuten ilmatorahasto, sosiaali- ja terveystalouden uudistus, oppivelvollisuuden pidentäminen ja oppimateriaalien maksuttomuus (Yle Toivonen 12.3.2023). Toisaalta myöskään hallituksen tekemistä kritiikkiä saaneista toimista, kuten suuresta valtionvelasta (Yle Toivonen 12.3.2023), ei sarjassa mainita lainkaan.

Halmeen ajatuksia mukaillen *Viisi valittua* esittää ministerit asemastaan huolimatta hyvinkin tavallisina ja samaistuttavina ihmisinä. Erityisesti ensimmäinen jakso “Tyttöistä politiikoiksi” avaa katsojalle ministerien perhetaustoja. Kaikkien ministerien kuvataan ponnistaneen politiikkaan vaatimattomista lapsuuksista, joita ovat varjostaneet esimerkiksi päihteet ja vanhempien avioero. Tavanomaisuuden sanomaa kuvitetaan vanhoilla valokuvilla kotialbumeista, joissa nähdään suomalaisille tuttuja aiheita, kuten ylioppilaaksi valmistuminen tai koulun näytelmät. Valokuvissa nähdään työväenluokkaista elämää, ja ministerit kertovat avoimesti, etteivät heidän lapsuudenperheensä olleet kovinkaan varakkaita. Sarja pyrkii kuvaamaan ministerit samaistuttavissa, tavallisissa puuhissa lenkkeillen, lasten kanssa leikkien, leluja keräten, autossa meikaten ja pöydälle kaatuneen kahvin parissa. Maanläheisyyttä edustavat myös ministereiden itsensä kännyköillä ottamat kuvat kulissien takaa: kuvissa selataan kännykkää ja nojataan väsyneenä toisen ministerin olkapäähän, ketsuppi on levinnyt pöydälle ja ryhmäselfiet ovat hieman vinossa. Samaistuttavuutta pyritään tuottamaan arkisilla yksityiskohdilla ja tarinoilla. Esimerkiksi kolmannessa jaksossa kuvataan Andersson ystävineen pihajuhlissa kerrostalon pihalla. Anderssonin avustaja kertoo tarinan, jossa on joutunut ryömimään lattialla hakemaan vaippaa Anderssonin lapselle, samalla kun Andersson on ollut videopuhelussa yhdysvaltalaisen poliitikon Bernie Sandersin kanssa (J3 [00.15:19].)

Ministerit myös tunnistavat “tavallisuuden” merkityksen: Saarikko toteaa, että on mielenterveydelle tärkeää viettää aikaa sellaisten ihmisten kanssa, jotka eivät määrittele häntä puoluejohtajaksi tai valtiovarainministeriksi (J1 [00.37:06]). Andersson näkee lähipiirin merkityksen erittäin tärkeänä. Poliitikassa huomio voi kadota nopeasti, mutta lähipiirille poliittinen asema ei ole merkityksellistä. (J3 [00.16:22].)

3.2 Naiseus sarjan erityisyytenä

Kaikki sarjassa seurattavat päähenkilöt eli ministerit ja muut haastateltavat henkilöt ovat naisoletettuja. Miehen ääntä ei kuulla haastatteluissa lainkaan, ja arkistonäytteissäkin miehet jäävät aina taustahahmoiksi. Naiseus on se, mikä tekee juuri tästä hallitusviisikosta erikoisen, erottaa sen aiemmista hallituksista, ja on nostanut sen maailmanlaajuisesti ilmiöksi.

Hallituksen saama huomio on tehnyt sukupuolen ja politiikan valta-asemien jännitteisyyttä näkyväksi. Sarjaa ei luultavasti koskaan olisi syntynyt, tai ainakin se olisi ollut hyvin erilainen, jos viisikon kokoonpano olisi ollut sukupuolijakaumaltaan samanlainen kuin mitä se on historian saatossa ollut – miespainotteinen. Myös ohjaaja Halme on todennut, että nimenomaan tämä hallitus herätti hänessä intohimon ryhtyä dokumenttisarjan tekoon, eikä seuraava hallitus välttämättä tule häntä samalla tavalla kiinnostamaan (HS Riolo Uusivaara 1.6.2023). Naiseus on mitä ilmeisimmin myös yksi syy sille, miksi juuri tämä hallitusviisikko on saanut osakseen paljon negatiivissävyytteistä ja perusteetonta sukupuoleen liittyvää arvostelua, jota myös sarjassa käsitellään paljon.

Se, millaisiksi näemme sukupuolet, vaikuttaa siihen, millaisena havainnoimme maailmaa (Saresma et al. 2010, 13). Samaan tapaan se, miten sarjan naisrepresentaatiot käsitetään, vaikuttaa siihen, millaisena johtajuus ja äitiys katsojalle näyttäytyvät ja miten niiden representaatioita voidaan tutkia. *Viisi valittua* -sarjassa representoitu nainen on monta asiaa: suomalainen, pohjoismaalainen, länsimaalainen, valkoinen, politiikan vaikuttaja, johtaja, äiti, hoikka, koulutettu, hyvin toimeentuleva, työkykyinen. Suurin osa heistä on syntynyt vuosina 1985–1987, eli hallituskauden aikana he ovat olleet alle 40-vuotiaita. Eroistaan huolimatta ministerijoukkona he siis ovat melko homogeeninen.

Naista ja naiseutta rakennetaan haastateltujen ministerien lisäksi myös fiktiivisten ja oikean elämän esikuvien kautta. Aiemmin mainittuun Spice Girls -yhtyeeseen viitataan sarjassa kolmeen otteeseen, kahdesti ensimmäisessä jaksossa, ja kerran kolmannessa jaksossa. Spice Girls on ollut merkityksellinen yhtye erityisesti milleniaalisukupolvelle, eli vuosina 1981–1996 syntyneiden ikäryhmälle, johon suurin osa ministereistä kuuluu. Yhtye edusti *girl poweria* ja ystävyyttä, mutta se voidaan nähdä myös yhtenä aikaisimmista kaupallistetun feminismien ilmentymistä (Glamour Sanghani 5.1.2024). Henriksson mainitsee tärkeäksi hahmoksi elämässään Astrid Lindgrenin ja hänen luomansa Peppi Pitkätossun, maailman vahvimman tytön, joka edustaa hänen mukaansa ajatusta siitä, että tytöt pystyvät mihin tahansa (J1 [00.15:05]). Andersson taas muistelee Barbieita, jotka asuivat hänen isänsä rakentamassa nukkekodissa, naisvaltakunnassa. Hän vertaa Barbieita Spice Girlseihin: ne ovat

omatoimisia naishahmoja, joilla pystyy leikkimään aktiivisia naisia omista lähtökohdista. (J1 [00.14:08].)

Sarjassa jalustalle nostetaan moni tunnettu suomalainen urauurtanut nainen, kuten Miina Sillanpää, Helvi Sipilä ja Elisabeth Rehn. *Viittä valittua* olisi ollut kenties mahdotonta tehdä mainitsematta Tarja Halosta, ja hän saakin edellä mainittujen naisten jälkeen pienen 15 sekunnin kunnianosoituksen, jossa muistellaan hänen 12 vuotta kestänyttä uraansa Suomen ensimmäisenä naispresidenttinä. Arkistonäytteissä hän kättelee Putinia, poseeraa Hillary Rodham Clintonin kanssa ja asettelee George W. Bushin solmiota. Sarjan kolmas Spice Girls -viittaus tulee heti tämän jälkeen: arkistonäyte, jossa yhtyeen jäsenet keskustelevat *girl powerista*. “*Girl power* on ollut olemassa keskiajalta lähtien”, toteaa Geri Halliwell. “Jeanne d’Arc, kuningatar Victoria, isoäitini, suffragetit, Jumala”, nimeävät muut naiset esimerkkeinä. Näiden kahden osion peräkkäin laittaminen luo väistämättä asetelman, jossa Sillanpään, Sipilän, Rehnin ja lopulta Halosen luomaa pitkää ja edistyksellistä poliittista jatkumoa verrataan populaarikulttuurimaiseen ja populaarifeministiseen tyyliin *girl poweriin* ja Spice Girls -yhtyeeseen.

Samalla tavoin rinnastetaan historialliset arkistonäytteet viime vuosisadan naisten mielenosoituksista videokuvaan Marinista juoksulenkillä. Urheileva, aktiivinen, leuanvetoja tekevä pääministeri istuu sopivasti populaarifeministiseen kerrontaan voimaantuneesta naisesta. Juokseva Marin nähdään myös “Myrskyn silmässä” -jakson alussa, jossa käsitellään Venäjän hyökkäyssotaa. Videokuva tuhoisista ilmaiskuksista liitetään äänettömään haastatteluvideon, jossa Marin itkee, sekä videokuvaan, jossa kamera juoksee lenkkeilevän Marinin vierellä painostavan musiikin soidessa. Sekä poliittinen naisten mielenosoitus että järkyttävä sota halutaan yksilöä korostaen rinnastaa voimaantuneen pääministerin kuvaan.

Helposti nieltävää ja kaupallistettua populaarifeminististä retoriikkaa esiintyy sarjassa myös kuvissa vilahtavien yksinkertaisten iskulauseiden muodossa, joita edustavat Saarikon “*Women’s rights are human rights!*” -muki, Karin “*Females are strong as hell!*” -pinssi ja Anderssonin “*Girl Power*” -paita. Ensimmäinen jakso “Tytöistä politiikoiksi” loppuu samaan tyyliin Marinin @PrimeMinisterOfFinland -tilillä X-viestipalvelussa julkaisemaan julkaisuun: “Kyllä, naiset johtavat hallitusta. Get over it.”

Vappu Kaarenoja ja Aurora Rämö toteavat kirjassaan *Tytöt – Suomalaisen tasa-arvon perusteet* (2020), että viisikko itse ei tehnyt hallituskautensa aikana sukupuolestaan numeroa. Kukaan heistä ei profiloitunut erityisesti feministiadvokaattina, vaan feminististä ajatusmaailmaa on pidetty itsestään selvänä seikkana. Kaarenoja ja Rämö tulkitsevat, että

identiteettiasioiden sijaan viisikko on pyrkinyt keskittymään byrokraatiin, jota suomalaisessa politiikassa on jo 1950-luvulta lähtien korostettu. Samankaltainen linja voidaan nähdä myös sarjassa. Ministerit eivät mainitse feminisimiä sanana juurikaan, vaikka haastattelujen ja asenteidensa puolesta he selvästi tukevat ja toteuttavat feminististä politiikkaa.

Viisikko edustaa viittä eri puoluetta, mutta sarja jättää puolueiden väliset erot lähes kokonaan käsittelemättä. Sarja ei tee eroa ministerien välillä, vaikka luonnollisestikin eri puolueet edustavat ainakin osittain erilaisia mielipiteitä ja ideologioita muun muassa tasa-arvopolitiikan suhteen. Tämänkaltainen puoluejohtajien ideologisten erojen häivyttäminen ilmentää juuri populaarifeminististä kerrontaa. Lamberg kumppaneineen (Lamberg et al. 2023) huomauttavat, kuinka sivuuttamalla puolueiden tasa-arvopolitiikan erot nostaa dokumenttisarja Saarikon muiden ministerien joukkoon tasa-arvon edistäjäksi vain siksi, että hänkin on nuori nainen, vaikka Keskusta on pyrkinyt hidastamaan esimerkiksi translain ja tasa-arvoista avioliittolain etenemistä.

Viisi valittua antaa paikoittain vaikutelman, että ministerit olisivat hyvinkin läheisiä ja keskenään riidattomia. Vasta kolmannen jakson loppupuolella hallituksen keskinäistä esitettyä harmonista suhdetta rikotaan vihdoinkin, mutta vain hetkellisesti. Viisikon jäsenet kritisoivat Keskustaa hallituksen pelisääntöjen rikkomisesta, ja Ohisalo kuvailee puolueen vetäneen maton muiden hallituspuolueiden jalkojen alta. Marin toteaa tiukasti tiedotustilaisuudessa, että mikäli hallituksen esityksestä ei pidetä kiinni, niin tätä hallitusta ei enää ole. Erimielisyydet kuitenkin kuitataan sarjassa nopeasti. Saarikko puhuu ministerien välisistä isoista ideologisista ja periaatteellisista näkemyseroista, toisten ymmärtämisen ja omien periaatteiden yhteensovittamisesta. Marin toteaa, ettei aina ole helppoa, mutta tämä porukka on pystynyt siihen. Ihmisiinä olemme toisillemme ihmisiä (J3 [00.25:42]), hän lausuu, ja puolueiden välisten erojen käsitteleminen loppuu tähän. Viisikon yhtenäistäminen ja poliittisten erojen häivyttäminen tukee populaarifeminististä ajattelutapaa, sillä se tekee sarjan edustamasta feminismistä helposti lähestyttävää ja miellyttävää.

3.3 Jokainen naisen valinta on väärin – katseen kohteena

Viisikko on katseen kohteena sanan monessa merkityksessä. Ministerit ovat työnsä puolesta jatkuvasti kansalaisten ja kollegoidensa arvioitavana sekä median tarkasteltavana. Arvioinnin tulisi kenties perustua vain siihen, miten ministeri toimii tehtävässään ja hoitaa hänelle määrättyt työt, mutta usein median arvioinnin kohteena on asiasisällön lisäksi myös esimerkiksi työn ulkopuolinen käytös ja ulkonäkö, pukeutuminen sekä henkilökohtaiset ominaisuudet (Mäkelä 2018, 156). Viisikko on myös kirjaimellisesti suoraan katseen

kohteena dokumenttisarjan aiheena, jossa kamera ja yleisö seuraavat heitä. Osuva esimerkki tästä on kohtaaminen ensimmäisessä jaksossa, jossa metsässä lenkkeilevä Marin joutuu ohikulkijan kuvaamaksi (ks. kuva 2).

Kuva 2. Sanna Marin joutuu juoksulenkillään kuvauksen kohteeksi. *Viisi valittua* (2023) J1 [00.33:44].

Katsotuksi tuleminen koetaan epämiellyttävänä kokemuksena. Andersson toteaa, että ainainen kameroiden edessä oleminen aiheuttaa paineita, ja että kun omalla työpaikalla tulee kuvatuksi joka päivä, kukaan ei voi väittää, ettei sillä olisi vaikutusta ihmiseen. Hän kuitenkin kokee, että on onnistunut saavuttamaan itselleen tilaa olla rennosti politiikassa ja julkisuudessa, kun esimerkiksi Marin ei tällaista “oikeutta” ole saanut. (J1 [00.31:09].) Myös Marin kertoo työhön liittyvän jatkuvan kuvaamisen rasittavan häntä, samalla kun taustalla olevasta peilistä heijastuu dokumenttisarjan kuvaajan videokamera (J1 [00.33:52]).

Katseen kohteena olemiseen liitetään myös naisvihan kokemus. Marin pohtii, että naispolitiikkoihin kohdistuva kritiikki ulkonäköön, käytökseen tai äänensävyyn liittyen ei ole vain naispolitiikkoihin kohdistuvaa, vaan jokapäiväistä kaikille naisille. Hän toteaa, että pitkään on ajateltu, että naisten elämän, valintojen, olemuksen ja toiminnan kuuluu tulla muiden arvioitavaksi. (J1 [00.34:15].) Hän kokee, että sosiaalisen median keskustelujen mukaan kaikki mitä hän tekee, on väärin: jos hän on juoksemassa, se on väärin sillä hänen pitäisi olla töissä, ja jos hän on töissä, hänen pitäisi olla perheen kanssa. Jokainen naisen valinta on väärin, hän toteaa. (J1 [00.38:10].) Ohisalo toteaa kritiikin olevan osa ministerin työtä, jota varten täytyy olla valmistunut, mutta nuoreen ikään tai naiseuteen perustuvaa kritiikkiä hän ei voi ymmärtää. Hän näkee ihmisten hiljentämisen yritykset demokratian uhkana. (J1 [00.34:37].) Kari pohtii naisvihaa voimana, joka saa naiset jättäytymään pois politiikasta. Hän kertoo käyneensä kuntavaalien alla keskustelua naisten kanssa, jotka ovat harkinneet poisjäämistä mahdollisen nettivihan vuoksi. Naisviha on hänen mukaansa systemaattinen ilmiö, jolla yritetään vaientaa naisia. (J1 [00.35:50].) Ministerien kuvaamat

naisvihan kokemukset ilmentävät Banet-Weiserin (2018) tulkintaa naisvihasta verkostoituneena, järjestelmällisenä ilmiönä, jonka tavoitteena on hyökätä populaaria feminismiä vastaan.

Toinen katseen ja katsotuksi tulemisen ilmentymä sarjassa on meikkaaminen, johon liitetään merkityksiä esimerkiksi ikääntymiseen ja katseen kohteena olemiseen liittyen. Ministerit eivät itse halua, että heidän meikkaamistaan kuvattaisiin: “Mä laitan vielä vähän puuteria niin älä ota vielä jooko,” toteaa Saarikko lisäten meikkiä kasvoilleen taksissa (J1 [00.22:07]). “Älkää nyt vielä äänittäkö mun meikkausta ja huulipunajuttuja!” (J1 [00.33:07]), tokaisee Marin, kun huomaa yhtäkkiä kameran kuvaavan häntä. Tämän kohtauksen voidaan ajatella sopivan Nicholsin (2001, 109–111) havainnoivaan moodiin: tavoitteena on, että kohde unohtaisi olevansa kuvaamisen kohteena. Ehostautumiseen liittyy myös ajatus nuoruuden tavoittelusta, kun Marin toteaa, ettei nuorempana käyttänyt huulipunaa, mutta “vanhempana huomaa, että sitä tarvii” (J1 [00.33:02]).

Meikkaamisen ja itsensä ehostamisen merkitys ei poliittisessa dokumenttisarjassa ole päällisin puolin suuri. Miksi tätä materiaalia on kuitenkin päätetty sisällyttää lopulliseen versioon? Tulkitsen meikkaamisen kuvauksilla olevan tässä kontekstissa monenlaisia merkityksiä. Niiden avulla voidaan välittää aiemmin mainitsemani tavanomaisuuden ja samaistumisen tunnetta. Meikkaaminen myös viittaa odotuksiin ja ulkonäköpaineisiin, jotka kohdistuvat esillä oleviin naisiin. Lamberg ja kumppanit (Lamberg et al. 2023) esittävät, että sarja hyödyntää feminiiniseksi miellettyjen tekojen ja miehisenä pidetyn ammattipolitiikan välistä kulttuurista kontrastia. Populaarifeministisessä diskurssissa naistapaisiksi tulkitut aktiviteetit, kuten meikkaaminen, on pyritty ottamaan haltuun, ja niihin liitettyjä väheksytyt ja alentavasta katseesta käsin muodostuvat merkityksiä kyseenalaistamaan. Aktiviteetteja on pyritty usein uudelleenmäärittelemään naisten toimijuuden kautta. Tällä tavoin viisikko esitetään politiikan miehisen kuvaston uudistajina.

Meikkaamiseen liittyvän kuvaston voisi tulkita olevan myös viittaus pilkkanimeen, jonka tämä hallitus sai kritikoiltaan muodostuessaan. Sarjassakin mainittu nimitys “huulipunahallitus” viittaa naisista koostuvaan hallitusviisikkoon. Se esiintyi esimerkiksi Pohjanmaan kokoomusnaisten vuoden 2019 mielipidekirjoituksessa, jossa pohdittiin, onko naisenemmistöinen “huulipunahallitus” yhtään parempi kuin miesenemmistöinen ”härkäläuma” (HS Paananen 11.12. 2019). Kotimaisten kielten keskus Kotus valitsi huulipunahallituksen kuukauden sanaksi joulukuussa 2019 (Kotus, 2019). Nimityksellä pyritään tuomaan huomiota hallituksen naisvaltaisuudelle sekä kyseenalaistamaan sen

osaamista sukupuoleen perustuen, kuten tekevät myös muut sarjassa esiintuodut “lempinimet” sukkahousuhallitus ja tyttöhallitus (J1 [00.38:29]).

Toisaalta meikkaaminen voi olla henkilökohtaista, tapa ottaa omaa tilaa, tai rituaali. Ohjaaja Halme kommentoi halunneensa sisällyttää nämä henkilökohtaiset hetket dokumenttiin. “Meillä kaikilla on omat tapamme elää, olla ja rakentaa suojamuureja. Minusta on ihanaa, että kuvauksissa viisikon jäsenet läpivalaisivat myös omaa persoonaansa,” hän kommentoi *Iltasanomien* haastattelussa. “Olemme kaikki ihmisiä. Esimerkiksi Petteri Orpo ei ehkä käytä meikkiä, mutta luultavasti hänellä on omat rituaalinsa siitä, mikä puku pitää olla päällä Säätytalolla. Tai esimerkiksi uudet silmälasit. Tämä on spekulointia, mutta pointti on se, että meillä kaikilla on omat tapamme olla omia itsejämme,” hän jatkaa. (IS Hallikainen 1.6.2023.) Halmeen tulkintaa tukee esimerkiksi Saarikon toteamus siitä, että rutiinit, kuten huulipunaa lisääminen stressaavalle kyselytunnille, auttavat pitämään hallinnan tunteesta kiinni (J1 [00.31:57]).

Meikkaaminen koetaan myös voimaannuttavaksi tekemiseksi: Saarikko kertoo huulipunaa laittamisen lisäävän myös itsevarmuutta (J1 [00:31.57]). Itsevarmuutta haetaan myös suojamuurien ja tilan ottamisen opetteluun kautta. Andersson kertoo, että tullessaan valituksi Vasemmistonuorten puheenjohtajaksi, alkoi hän harjoittelemaan tilan ottamista, sillä keskustelutilaisuuksissa hän huomasi usein olevansa ainoa nuori nainen (J1 [00.25:52]). Saarikko toteaa, että ihmisen täytyy kasvattaa kuori välttääkseen haavoittumisen politiikan parissa, ja kertoo tavanneensa ihmisiä, joihin ala on jättänyt pysyvän jäljen (J1 [00.37:16]). Banet-Weiser (2018, 92–128) esittää, että kaikkia populaarifeminismin ilmentymiä yhdistää yksi teema: itsevarmuus. Näkyvyystaloudessa itsevarmuuden teema liikkuu ja saavuttaa ihmisiä vaivatta esimerkiksi naisten itsevarmuutta myyvien blogien, self help -kirjojen ja verkkosivujen kautta. Populaarifeminismin ja populaarin naisvihan kontekstissa itsevarmuus on taito, joka täytyy oppia ja taitaa, ja jos siihen ei kykene, löytyy syy silloin itsestä.

Kun feminiinisen itsevarmuuden ymmärretään liittyvän menestykseen, erityisesti taloudelliseen menestykseen, käsittää populaarifeminismi maskuliinisen itsevarmuuden tämän lisäksi myös seksuaalisena itsevarmuutena. Itsevarmuus nähdään rajallisena varana: jos naiset omaavat sitä, se ilmeisesti on otettu pois miehiltä. (Banet-Weiser 2018, 92–128.) Banet-Weiser (2018, 92–128) tulkitsee, että näissä konteksteissa ja käytännöissä uusliberaalin tavan mukainen itseen keskittyminen tarjotaan usein yleisenä ratkaisuna muun muassa sukupuolten välisille palkkaeroille, riistävälle työlle ja lasikatolle. Hän lainaa Sara Ahmedia (2016), jonka mukaan itsevarmuuden voimaan luotetaan liikaa. Itsevarmuus asetetaan tärkeimmäksi, ellei

ainoaksi ratkaisuksi sukupuolten väliselle epätasa-arvolle, ja se on ratkaisu, joka riippuu yksilöiden asenteista, ei niinkään sosiaalisten ja kulttuuristen rakenteiden. Uralla etenemisen haasteet selviävät tämän ajattelutavan mukaan itsevarmuuden kehittämisellä, eivät niinkään esimerkiksi rakenteellisia ongelmia ratkaisemalla, kuten työpaikalla epätasaisesti jakautuva työvoima, vaillinainen lastenhoidon ja äitiyden tuki, sekä ideologia, jossa miehet nähdään rationaalisempina ja pystyvämpinä johtajina kuin naiset. Uusliberaalin kapitalismin kontekstissa epätasa-arvon syyksi esitetään siis itsevarmuuden puutetta, ei patriarkaattia. (Banet-Weiser 2018, 92–96.)

4 Viisi johtajaa

Mä olen myös iloinen siitä, ja ylpeä siitä, että meillä oli rohkeutta tehdä päätöksiä, ja Suomen strategia on osoittautunut monessa oikeaksi. [--] Ja voi olla, että sillä on myös tekemistä siinä, että johdossa ovat olleet juuri nämä ihmiset.

Sanna Marin. *Viisi valittua* (2023) J2 [00.13:27].

Viisi valittua toimii myös kuvauksena johtajuudesta, erityisesti naisjohtajuudesta.

Dokumenttisarja kuvaa hallituskautta, jolle sattui harvinaisen haastavia tapahtumia, ja Suomessa kaivattiin määrätietoista johtajuutta. Helmikuussa 2020 alkanut koronaviruspandemia vaikutti lähes koko Marinin hallituksen kauden ajan, ja vuonna 2022 niin ikään helmikuussa alkanut Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan jatkuu edelleen vuonna 2025, hallituksen kokoonpanon jo vaihduttua. Poikkeusolosuhteet vaativat viisikolta vaikeita päätöksiä ja nopeaa toimintaa, ja naisjohtajat saivat kovaa kritiikkiä niin kansalaisten kuin oppositionkin suunnalta. Näiden aiheiden parissa korostuvat luonnollisesti johtajuuden teemat. Analysoin sarjan kuvauksia johtajuudesta erityisesti naiseuden ja sukupuolen kautta, sekä suhteessa tunteisiin.

4.1 Sukupuoli ja politiikka

Sukupuoli ei politiikassakaan ole luonnollinen ominaisuus, vaan seikka, joka saa erilaisia merkityksiä erilaisten määrittelyjen kautta (Mäkelä 2018, 52). Sukupuolta tehdään eri tavoin eri tilanteissa, yhteiskunnissa ja kulttuureissa. Eroista kuitenkin muodostuu kaavan kaltaisia malleja, joiden kautta vahvistetaan naisten ja miesten välisiä eroja esimerkiksi ammatinvalinnassa tai johtamistavoissa. (Korvajärvi 2010, 188.) Mari K. Niemi (2014, 44) toteaa väitöskirjassaan *Kaksi tietä huipulle – Media ja puoluejohtajuus Suomessa naisten noususta populismin aaltoon* Suomessa sekä muissa läntisissä demokratioissa vallitsevan perusasetelma, jossa politiikka on ollut sukupuolittunutta kahdella tavalla. Yhtäältä suuri osa politiikan toimijoista on ollut miehiä, ja toisaalta poliittisen johtajuuden sukupuolittuneisuus on ilmentynyt tehtävien ja asemien sukupuolenmukaisena jakona. Poliittisen johtajuuden kontekstissa sukupuoleen ja sen määrittelyyn vaikuttavat esimerkiksi aiempi tapakulttuuri, kohtelu politiikan mediajulkisuudessa sekä kulttuuriset ja historialliset perinteet (Mäkelä 2018, 51).

Sukupuoli on merkittävä tekijä poliittiselle naisjohtajalle ja johtajuudelle, ja siitä voi olla omaajalleen sekä hyötyä että haittaa. Naisen sukupuoli johtaa ristiriitaisiin rooliodotuksiin tehtävään noustessa ja siinä toimiessa. Mediajulkisuudessa naiseuteen liitetyt asiat nousevat usein esiin asiaosaamisen tai asiantuntijuuden sijaan. (Mäkelä 2018, 168.) Mari K. Niemi

esittää tekstissään “Vallan ja johtajuuden sukupuoli – onko tasa-arvo saavutettu?” (2017, 221–244) monen vielä ajattelevan, että sukupuolella ei olisi nykypolitiikassa enää suurtakaan merkitystä, tai että naisten olisi vain hakeutumalla mahdollista edetä puolue- ja valtiojohtajiksi samalla tavalla kuin miestenkin. Valta-asetat eivät kuitenkaan jakaudu edes miesten kesken juuri kokeneimmille tai koulutetuimmille, vaan esimerkiksi puolueen johtajaperinteellä, odotuksilla sekä puoleen valta- ja suhdeverkostoilla on merkitystä johtajaehdokkaan pätevyyden arvioimisessa. Kuitenkin naisia ja miehiä arvioidaan edelleen mediassa, puolueissa, ja suuren yleisön edessä keskenään hyvinkin erilaisten kriteerien kautta. Useat julkiset instituutiot, kuten politiikka ja talouselämä, ovat miesten dominoimia elämäalueita, joilla miehet käyttävät valtaa paitsi naisia kohtaan, mutta myös suhteessa muihin miehiin (Collinson & Hearn 1996, 10).

Poliittinen kulttuuri ja historia ovat rakentaneet kehykset sille, kuka saa toimia johtajana, sekä siihen, millaiseksi politiikan julkisuus on muodostunut (Mäkelä 2018, 50). Vaikka naiset ovat olleet osa parlamentaarista politiikkaa Suomessa jo kauan, oli politiikan tärkein paikka, presidenttiys, pitkään naisten ulottumattomissa. Tarja Halonen on toistaiseksi Suomen historian ainoa naispuolinen presidentti, ja Suomen 68 pääministeristä vain kolme on ollut naisia. Epätasainen jakauma hallituksissa oli pitkään sääntö: Anneli Jäätteenmäen hallitus vuonna 2003 oli ensimmäinen, jossa mies- ja naisministereitä oli sama määrä. (Mäkelä 2018, 54.) Ensimmäinen naispuolinen valtiovarainministeri nähtiin Suomessa vasta vuonna 2011 (Kaarenoja & Rämö 2020, 52).

Mielikuva ihmisen pätevyydestä ei ole sama kuin hänen todellinen pätevyytensä, ja miehet ja naiset voivat herättää erilaisia tunteita turvallisuuteen, uskottavuuden ja asiaosaamisen suhteen (Kaarenoja & Rämö 2020, 8). Kuusipalon (2007, viitattu lähteessä Mäkelä 2018, 40) mukaan “poliittinen johtajuus”, “valtiomieheys” ja “naiseus” olivat pitkään toisensa poissulkevia seikkoja länsimaisen poliittisen ajattelun perinteessä. Suomessa poliittinen valta on suurista edistysaskelista huolimatta edelleen sukupuolittunutta, ja johtajuus ja johtotehtävät ajatellaan vielä perinteisesti miehille kuuluviksi (Mäkelä 2018, 173). Naispoliitikkojen kokemusten mukaan politiikassa johtajana toimimisen kehykset ja rajapinnat ovat naisille huomattavasti rajallisemmat kuin miehille (Mäkelä 2018, 176).

Sarjassa Kari toteaa, että edellinen hallituskausi on hyvin erilainen heidän hallitukseensa verrattuna. Pahimmillaan hallituksessa oli vain alle 30 prosenttia naisministereitä, hän muistelee. Poliitiikan kasvot olivat miesten kasvot, eikä millään keskeisellä politiikan vallankäyttöpaikalla ollut naisia. Kari tuo esiin naisten politiikassa mukana olemisen

tärkeyttä: miesvaltaisessa hallituksessa merkittävien tasa-arvoasioiden, kuten aborttioikeuden ja tasa-arvoisen päivähoito-oikeuden tärkeyttä kyseenalaistettiin. Tasa-arvo ei siis olekaan itsestään selvää, vaikka Suomeen usein suhtaudutaan tasa-arvon mallimaana. Karin puheen taustalla nähdään arkistonäytteessä Juha Sipilä ja Alexander Stubb tekemässä nyrkkitervehdystä. (J2 [00.17:31].) Ohisalo kertoo toivovansa, että viiden naisen onnistunut hallituskausi muuttaisi käsityksiä siitä, miltä valta voi näyttää (J3 [00.22:33]). Marin mainitsee, ettei kuvitellut kouluaikana lähtevänsä politiikkaan, sillä se vaikutti hänelle vieraalta ja kaukaiselta siksi, että poliitikot näyttivät erilaisilta kuin hän ja hänen ystävänsä (J1 [00.02:45]). Viisikko toimii siis sellaisena representaationa, mitä he itse nuorena olisivat kaivanneet.

Koska suurin osa poliitikoista ja poliittisista johtajista on ollut miehiä, ovat miehet ja miehiseksi ymmärretyt ominaisuudet muodostuneet normiksi, johon naisia on verrattu. Tämä on merkinnyt naisille sukupuolen merkityksen kasvua johtajavalinnoissa ja lisääntyntä painetta osoittaa olevansa soveltuva johtajaksi. Lisäksi sukupuoliin liitetyt stereotypiat ovat näkyneet yhteiskunnallisissa keskusteluissa: naisten uskotaan olevan muun muassa pyyteettömämpiä, ystävällisempiä ja empaattisempia kuin miesten. Vahvuus ja auktoriteetti sukupuoleen liittyen on ollut kaksijakoinen kysymys: toisaalta naisia on nähty liian heikoksi johtamaan, ja yhtäältä heidät on koettu liiankin kovapintaisiksi sukupuolensa edustajina. (Niemi 2014, 44–50.) Niemi (2014, 47) esittää, että naisiin mekaanisesti liitettyä kiltteyttä on käytetty syynä olla valitsematta naista johtajaksi.

Sukupuoli vaikuttaa myös yksilön kokemuksiin, ja Kuuselan (2010) mukaan naiset ja miehet voivatkin kokea vallan eri tavoin. Naisille se voi merkitä enemmän toisten työn tukemista, ja miehille se taas on mahdollisuus vaikuttaa ja saavuttaa tavoitteita. Naiset näkevät Kuuselan (2010) mukaan vallan yhteisöllisenä ilmiönä, kun miehet näkevät sen yksilöllisenä. Yhteistä naisten ja miesten käsityksille on näkemys vallasta onnistumisen mahdollistajana, toimintaan vaikuttamisena sekä päätösten tekemisenä. Ministereillä on samankaltaisia näkemyksiä vallasta. Marin toteaa, että hänen tavoitteenaan päätöksenteossa on valoisampi tulevaisuus, niin, että asiat olisivat hyvin muillakin kuin läheisillä (J3 [00.31:02]). Ajatus vastuusta muuttaa asioita on johtanut hänet politiikan pariin (J1 [00.03:16]). Ohisalo taas on lähtenyt mukaan siksi, että jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa. Hän kertoo kuulleen, että jos hän ei tule ehdolle, joku muu käyttää vallan hänen puolestaan. (J1 [00.03:39]). Samaa tyyliä pohtii Saarikko: valta on katoavaista, mutta juuri siksi sitä pitää uskaltaa käyttää silloin, kun sitä on (J1 [00.04:05]).

Anne Maria Hollin, Eeva Luhtakallion ja Eeva Raevaaran teoksessa *Sukupuolen valta/kunta - Poliitiikka, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa* (2007) käsitellään muutoksia, jotka seurasivat vuonna 1997 tullutta paikallispolitiikkaa koskevaa kiintiölakia. Kirja pohjaa tutkijoiden tekemään laadulliseen tutkimukseen. Tutkimus koskee sukupuolen merkitystä kunnallistason politiikassa, mutta sen tuottamia tuloksia ja teoriaa voitaneen soveltaa myös valtiotason politiikkaan. Laadullisen tutkimuksen mukaan naisilta vaaditaan samalla sekä pätevyyden ja ammattitaidon osoittamista että sopeutumista ja kiltteyttä. Naispolitiikot ovat kohdanneet työttömyyttä, syrjintää ja sukupuolittuneita odotuksia.

Väitöskirjassaan *Henkilökohtainen on poliittista* Erkka Railo (2011) tutki *Anna*-lehden poliitikkojen henkilökuvia vuosilta 1975–2005 politiikan sukupuolittuneen työnjaon viitekehysessä. Kirjoituksissa vallankäyttö ja sen tavoittelu on nähty luontevana toimintana miehille, eikä miehen sijoittumista yhteiskunnalliseen tilaan ole tarvinnut selittää, sillä se on itsestään selvää. Kirjoituksissa on myös tuotettu vaikutelmaa siitä, että miespoliitikoilla on sellaista arvovaltaa ja yhteiskunnallista asiantuntemusta, joiden voimin he voivat käsitellä ajankohtaisia poliittisia ongelmia, kun taas naispoliitikkojen henkilökuvauksissa tällaista ominaisuutta ei tule ilmi. Miesten on siis katsottu olevan “luonnostaan” sopivia politiikkaan, mutta naisten mukanaolo on edellyttänyt perusteluja. (Railo 2011, 244–246.)

4.2 Viisi naista on johtanut Suomea läpi kriisin

Viisi valittua uudistaa vallitsevaa politiikan miehistä kuvastoa. Sen sijaan, että johtajuutta kuvattaisiin sarjassa “maskuliinisena” piirteenä yllä mainitun ajattelutavan mukaisesti, esitetään ministerit kokonaisina naisina ja tuntevina, empaattisina yksilöinä, jotka kuitenkin suorittavat johtajan tehtäviään onnistuneesti. Ensimmäinen kosketus heihin on ensimmäisen jakson avauskohtaus, jossa ministerit kävelevät tyhjään kokoushuoneeseen ja istuutuvat pitkän pöydän ääreen. He eivät kuitenkaan ole vakavina päätösten äärellä, vaan heidät kuvataan juomassa kahvia ja vaihtamassa kuulumisia hymyillen.

Hyvän johtajan mallia rakennetaan ministereiden haastatteluissa. Hyvä johtaja taitaa vuorovaikutuksen: Marin kertoo joutuneensa opettelemaan sosiaalisia taitoja ja muiden ymmärtämistä ja kuuntelemista (J1 [00.24:58]), ja korostaa kykyä olla nöyrä ja halukkuutta muuttaa omia toimintatapoja (J2 [00.13:45]). Saarikon mukaan johtajan roolissa itsen ja muiden epäily täytyy sivuuttaa, ja Andersson esittää virheiden tekemisen olevan tärkeä oppimiskokemus osa johtajuutta (J1 [00.24:46]). Kestävyyttä tarvitaan politiikassa, toteaa Henriksson. Epäonnistumisten takia ei saa luovuttaa, ja verkostoja täytyy rakentaa (J1 [00.27:00]). Mäkelän (2018, 133) väitöskirjan *Naiset politiikan huipulla – Sukupuolittunut*

viestintä ja johtajuus tutkimuksen tulosten mukaan juuri vuorovaikutus nähdään tärkeänä johtajan taitona, ja siihen liitetään erilaisia viestinnän taitoja, kuten puhuminen, kuunteleminen, ja keskusteleminen. Poliittisen johtajan työ on suurilta osin yhteistyötä ja neuvottelua sekä tiedon jakamista.

Toisaalta johtajan työhön kuuluu viime kädessä erilaisten, vaikeidenkin päätösten jatkuva itsenäinen tekeminen. Vaikka päätökset aiheuttaisivat ristiriitaisen vastaanoton, täytyy niiden takana seistä tiukoissakin tilanteissa. (Mäkelä 2018, 136.) Sarjan kriiseihin liittyvissä haastatteluissa johtajuuteen esitetään kuuluvan juuri vaikeiden ja epäpidettyjen päätösten tekeminen epävarmojen olosuhteiden vallitessa. Marin kuvailee johtajuuteen kuuluvan suunnan näyttäminen sekä sellaistenkin päätösten tekeminen, mitkä eivät kaikkia miellytä (J1 [00.24:06]). Marin toteaa, että joillekin ratkaisun tekeminen voi olla vaikeaa, jos sen toimivuudesta ei ole varma, mutta on parempi, että ratkaisuja pystyy tekemään ilman tätä varmuutta. Hän muistelee, kuinka hyviä päätöksiä piti tehdä vajailla tiedoilla kummankin kriisin suhteen, eikä hyviä vaihtoehtoja tai valmista reseptiä ollut olemassa. (J2 [00.05:35].) Andersson puhuu esimerkiksi koronan aikana koulujen sulkemisen olleen epämiellyttävien tehtävä, sillä niitä seurasi huono palaute ja rankat sosiaaliset seuraukset (J2 [00.06:18]). Saarikko toteaa, että yleensä politiikkaa tehdään vuosiksi, ja pandemian aikaan suunnitelmia tehtiin viikko kerrallaan. Kulmuni muistelee rauhan ja talouden ylläpitämisen haasteita poikkeusoloissa ilman käsikirjoitusta. (J2 [00.04:59].) Sekä sodan että koronapandemian aikaiseen johtamiseen ja tehtyihin päätöksiin liittyy myös tunteita riittämättömyydestä. Marin epäilee, että Eurooppa ja Suomen valtio ovat tehneet virheitä, ja etteivät hän itse tai muut eurooppalaiset päättäjät ole tehneet tarpeeksi sodan lopettamiseksi (J2 [00.33:37]). Andersson kertoo olleensa huolissaan siitä, että moni vaati nopeita ratkaisuja, vaikka ulkopoliittiset päätökset edellyttävät harkintaa ja yhteistä keskustelua (J3 [00.02:48]).

Kuten sarjan henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan perustuvaan tyyliin kuuluu, pohtivat naiset kriisejä myös omien kokemuksiansa kautta. Kari kertoo evakkosuvussaan elävän sodan pelko (J2 [00.26:22]) ja Henriksson kertoo jakaneensa muille viisikon jäsenille tuntemuksiaan oman rintamalla olleen isään ja sairaanhoitajaäitiinsä liittyen (J2 [00.23:23]). Saarikko kertoo sairastaneensa koronaviruksen viikkoa ennen sodan alkua, ja kuvailee tämän konkretisoineen kriisin vaihtumisen toiseen (J2 [00.22:33]) Ohisalo kertoo pohtineensa sodan alettua, millaiseen maailmaan hän on saattanut vastasyntyneensä. (J2 [00.23:40]).

Onnistuneesta johtajuudesta kieli menestys niin kansainvälisesti kuin kotimaassa. Menestys liitetään hallituksen saavutuksiin, ja se henkilöityy populaarifeministiseen tapaan usein

erityisesti Mariniin pääministerinä. Marinin kasvutarinaa ja menestystä ilmennetään asettamalla vierekkäin hänen lapsuuskuvansa ja yhdysvaltaisen *Time*-lehden kansi, jossa Marin poseeraa (J1 [00.15:46]) (ks. kuvat 3 ja 4). Kannessa hänet nimetään lehden “The Next 100 – Most Influential People” -listalle. Menestystä kuvaavat arkistonäytteet Marinin englanninkielisistä puheista erilaisissa tapahtumissa ja konteksteissa, osoittaen vahvoja viestintä- ja puhetaitoja, jotka koetaan menestyksekkään johtajan piirteiksi (Mäkelä 2018, 28–29). Hyvät johtajat saavat kiitosta myös kollegoiltaan ja alaisiltaan: Ohisalon siirtyessä äitiyslomalle saa hän kukkia, aplodit ja kiitosta. Kollega toteaa, että Ohisalon merkityksestä kertoo se, että hänen tilalleen on nimetty monta sijaista. (J2 [00.16:35].) Ammatillinen menetys tai kunnianhimo nähdään jossain määrin epäedulliseksi piirteeksi naisten tapauksessa, vaikka miesjohtajilta niitä odotetaan (Mäkelä 2018, 177). Sarjassa halu tulla politiikan vaikuttajaksi tai saada valtaa kuvataan kuitenkin positiivisina ja luonnollisina tavoitteina naisille.

Kuvat 3 ja 4. Marinin lapsuuskuva J1 [00.15:42]. ja Marin Time-lehden kannessa J1 [00.15:46]. *Viisi valittua* (2023).

Johtajuuteen kuvataan liittyvän myös negatiivisia asioita, kuten uhraamisen pakko ja riittämättömyyden tunne. “Onks mun ihan pakko? Onks mun ihan pakko ottaa tämä homma ja tehdä tämä kaikki?”, muistelee Marin todenneensa läheisilleen tarjouduttuaan pääministerin työhön. Kulmuniin liittyneessä viestintäkohussa Henriksson kuvailee Kulmunin ottaneen vastuun hänen avustajansa vääristä menettelyistä (J2 [00.10:52]). Työ vaatii joskus myös perheen jättämistä, sairaana työskentelyä, naisvihan sietämistä ja vaikeiden päätösten tekemistä. Ohisalo mainitsee esiintyneensä sairaana koronatiedotustilaisuudessa (J2 [00.04:01]) ja kertoo joutuneensa käräjille häneen kohdistuneen tappouhkauksen vuoksi (J1 [00.35:07]). Henriksson kertoo päätyneensä sairaalahoitoon, ja kertoo hetkistä, kun ei enää tiedä, jaksako tätä työtä enää (J2 [00.27:58]).

Naisnäkökulmaa johtajuuteen havainnollistavat yllä mainitsemieni katsotuksi tulemisen ja naisvihan kokemuksieni lisäksi monet muut haastattelut ja arkistonäytteet. Marinin ja Uuden-

Seelannin pääministerin Jacinda Ardernin haastattelutilaisuudessa toimittaja kysyy kahdelta pääministeriltä, tapasivatko he siksi, että he ovat samanikäisiä ja heillä on samoja piirteitä (J1 [00.38:39]). Maailman talousfoorumin paneelikeskustelussa haastatteli esittelee Marinin todeten, että mikäli mietitte, kyllä, hän on niin nuori kuin miltä näyttää. Hän kysyy Marinilta vitsaillen, miten ja missä hallitusjoukko tapaa, ja miten se oikein toimii, kun kyseessä on viisi naista. (J1 [00.19:43].) Kun viisikko koottiin ensimmäistä kertaa, Andersson kertoo ulkomaalaisten toimittajien reduceineen heidät sukupuoleksi. Hän kertoo toimittajien kysyneen, käyvätkö ministerit yhdessä saunassa, ja tulevatko he toimeen siitä huolimatta, että ovat kaikki nuoria naisia. (J3 [00.13:57].) Epätasaisuutta sukupuolten edustuksessa kuvaa esimerkiksi kuva Eurooppa-neuvostosta, jossa Marin poseeraa hyvin miesvaltaisen joukon kanssa (J1 [00.27:30]).

4.3 Johtajuus ja tunteet

Kun Marinilta kysyttiin haastattelussa maaliskuussa 2020, millaisia tuntemuksia pääministeriys tuottaa, hän vastasi: “Se ei ole lainkaan olennaista, miltä minusta tuntuu. Oleellista on se, mitä hallitus tekee. Minä keskityn omaan työhöni eli hallituksen johtamiseen.” (Kaarenoja & Rämö 2020, 23).

Viisi valittua rakentaa tunteista ja tunteellisuudesta ambivalenttia kuvaa. Yhtäältä tunne on koko ajan läsnä, se vie tarinaa eteenpäin luoden dramatiikkaa, tuntua ja samaistumispintaa. Tunteet esitetään positiivisessa valossa, voimaannuttavana asiana, jota ei tarvitse peitellä. Tunteet, kuten empatia ja tahto tehdä parempaa maailmaa toimivat politiikan tekemisen motivaattoreina. Toisaalta tunteminen ja tunteellisuus kuvataan ministerien puheissa työkykyä haittaavana asiana, jopa esteenä. Yllä mainitun lainauksen tavoin tunteellisuus nähdään jonakin, josta täytyy joskus irtautua.

Johtajuuden ja tunteiden suhde näyttäytyy kaikkien ministerien puheissa paljolti samanlaisena: tunteet ja työ täytyy pitää erillään, jotta työ- ja toimintakyky säilyvät. Monimutkainen suhtautuminen tunteisiin tulee esiin varsinkin sotaa ja koronapandemiaa käsitellessä. Esimerkiksi pandemian puhkeamista muistellessaan Marin kuvailee tätä rajuna myrskynä, jonka keskellä on kuitenkin rauhallista. Hänen henkistä selviytymistään kriisin eri vaiheissa on helpottanut se, ettei hän mukaansa tunne niin vahvasti, sillä omaa kyvyn irrottaa tunteet käsillä olevasta tilanteesta. (J2 [00.08:43].) Hän myös toteaa, ettei pelon saa antaa vaikuttaa omaan toimintaan tai lamaannuttaa niin, ettei toimisi oikein (J2 [00.31:34]). Andersson taas puhuu pään kylmänä pitämisen tärkeydestä, kun koronan aikana tehdyt päätökset ovat aiheuttaneet hankalia tunteita (J2 [00.08:10]).

Marin kuvailee asiaa myös seuraavanlaisesti:

Mun maailmankatsomukseni, tai käsitykseni tai kuvani ei ole ajatella, sitä miltä musta tuntuu. Tietenkin asiat tuntuu, mutta mä en peilaa sitä miltä se minusta tuntuu, vaan pyrin keskittymään asioihin. Sitten se helpottaa. Ei tarvitse niin paljon miettiä sitä, miltä vaikutan. Se ei ole merkityksellistä. Se on merkityksellistä, mitä tehdään.

Sanna Marin. *Viisi valittua* (2023) (J1 [00.39:14]).

Hankalat aiheet kuitenkin herkistävät ministereitä kyyneliin asti niin arkistonäytteissä kuin sarjan yksilöhaastatteluissa, ja ministerien moninaisia tunteiden ilmaisuja nähdään sarjassa paljonkin. He eivät ulosannissaan pyri tunteiden peittelyyn, vaan uskaltavat näyttää tunteensa. Sarjassa esiin tulee esimerkiksi ilon, surun, liikituksen, häpeän, huvituksen, myötätunnon, ärsyyntymisen ja päättäväisyyden tunteita. Kyyneliä nähdään esimerkiksi Kulmunin muistellessa häneen kohdistunutta rankkaa kohua ja siitä johtunutta eroa, ja ilon kyyneliä Ohisalon ilmoittaessa raskaudesta tiedotustilaisuudessa. Sarjan toisen jakson, “Myrskyn silmässä”, ensimmäinen kohta käsittelee Venäjän hyökkäyssodan alkua. Jakso alkaa kuvalla itkuisesta Marinista, joka pyyhkii kyyneliä kasvoiltaan. Herkistynyt Marin nähdään myös vierailulla Ukrainassa sodan alkamisen jälkeen. Hän kuvailee matkaa järkyttäväksi, ja herkistyy uudelleen haastattelussa, kun kertoo tuntevansa myötätuntoa Ukrainan presidenttiä ja pääministeriä kohtaan, sillä he joutuvat tekemään päätöksiä ihmishengistä. (J2 [00.32:02].) Tunteelliset haastattelut ilmentävät Aaltosen (2006, 60–63) ajatusta, jonka mukaan dokumenttielokuvan olennaisin tavoite on kokemusten ja elämysten välittäminen.

4.4 #Imwithsanna – johtajat kohujen kourissa

Vahvaa ja vankkumatonta johtajuuden kuvaa haastetaan käsittelemällä kohuja, joiden kohteiksi ministerit ovat joutuneet. Kaiken kaikkiaan kohut käsitellään melko nopeasti, eikä huomiota kiinnitetä itse kohun yksityiskohtiin, vaan henkilökohtaisiin kokemuksiin ja ympäröivien ihmisten tarjoamaan tukeen ja solidaarisuuteen. Sarjassa viitataan yhteensä kolmeen kohuun, joiden kohteina ovat olleet Marin ja Kulmuni. Ensimmäinen sarjassa käsitelty Marinia koskenut kohu syntyi syksyllä 2020, kun hän poseerasi muotilehti *Trendin* artikkelikuvassa päällään musta jakku, ilman aluspaitaa. Artikkelikuva varasti huomion itse artikkelilta, kun sosiaalisessa mediassa käytiin kritisoivaa keskustelua Marinin paljaaseen dekolteeseen liittyen. Kommentoijien mielestä pääministerin asemaan liittyä säädyllyisyys, ja Marin on tuhlannut aikaansa turhaan naistenlehden haastatteluun. Kritiikki synnytti sosiaalisessa mediassa vastareaktion, ja syntyi somekampanja #imwithsanna, jossa vastapuoli

osoitti solidaarisuuttaan julkaisemalla kuvia itsestään avoimet jakut päällään. Kampanja sai myös poikkeuksellisen paljon kansainvälistä huomiota. (HS Kärkkö 22.10.2020; Yle Vedenpää 12.10.2020.)

Kohua ei suoranaisesti käsitellä, vaan jaksossa nähdään vain arkistokuva lehden kannesta ja sosiaaliseen mediaan aihetunnisteella julkaistuja kuvia. Katsojan pitäisi siis itse tietää, mistä kohussa on ollut kyse. Arkistokuvan lomassa näytetään ote englanninkielisestä haastattelusta, jossa Marin toteaa, että nuorena naisena hänen kohtaamansa vihapuhe on usein seksualisoitua. Hän toteaa johtajamaisen tyyneesti, että hän pyrkii itse sivuuttamaan sen, ettei se vaikuttaisi hänen päätöksiinsä, ja on enemmän huolissaan muista vihapuhetta kohtaavista. (J1 [00.35:23].) Tutkija Susanna Paasosen mukaan jakkupukukohu on osa työttölyä ja seksististä puhetta, joka on nimenomaan yleistynyt Marinin hallituksen kauden aikana. Seksismi on pitkään ollut osa naispoliitikkojen mediajulkisuutta käsittelevää keskustelua, ja jakkukohu on näin osa seksististen kohujen kaanonin. (HS Kärkkö 22.10.2020.) Anu Koivusen mukaan kuvilla tehdään politiikkaa, ja siksi ne aiheuttavat kiistelyä. Koivunen näkee tämän kuuluvan nykyiseen mediamaisemaan. (Yle Vedenpää 12.10.2020.)

Toinen käsitelty kohu on Kulmunia koskenut viestintäkohu. Kohu syntyi, kun *Suomen Kuvalehti* uutisoi kesällä 2020 Kulmunin tilanteen yksityiseltä konsulttiyritykseltä noin 50 000 euron arvosta viestintäpalveluita, jotka kustansivat kaksi ministeriötä (Suomen Kuvalehti Paananen & Liski 2.6.2020). Tähän kohuun liitetään sarjassa eniten tunteita, häpeää, surua ja empatiaa; joutuihan Kulmuni eroamaan tämän kohun johdosta. Haastattelussaan Kulmuni kertoo herkistyen, ettei hänellä ole päivästä loogista muistikuvaa, ja asia on hänelle surullinen ja raskas. Hän kertoo pyrkineensä toimimaan oikein ja vastuullisesti, ja mielestään tekikin juuri niin. Arkistonäytteessä kuvatussa tiedotustilaisuudessa hän kertoo kantavansa poliittisen vastuun asiasta, vaikkei olekaan ollut kokonaan tietoinen kaikista kohuun johtaneista hankinnoista. (J2 [00.09:37].) Empatiaa Kulmunille osoittaa hänen tilalleen astunut Saarikko, joka kommentoi haastattelussa, ettei voi kuvitella miten raskasta ja vaikeaa aikaa tämä oli Kulmunille, ja pohtii kohun valtavaa voimaa. Hänen mielestään mikään tilanteessa ei ollut välttämätöntä, kohtuullista tai oikein. (J2 [00.11:00].) Henriksson puolustaa Kulmunia, ja epäilee vian olleen huonoissa neuvonantajissa. Hänen mielestään Kulmuni on kantanut tilanteessa vastuunsa. (J2 [00.10:31].)

Kolmas kohu, joka tulee esiin kolmannessa jaksossa, on Marina koskenut "bilekohu", joka liittyi pääministerin vapaa-ajan juhlintaan. Sarjassa näytetään osia tv-uutisista, joissa todetaan videon julkkisten kanssa villisti juhlivasta pääministeristä leviävän somessa. Kun haastattelija

kysyy Marinilta, mistä näissä kuvissa on kyse, vastaa Marin asiallisesti olleensa viettämässä kavereidensa kanssa iltaa juhlien ja tanssien. (J3 [00.12:33].) Uutinen kohusta leviää kansainvälisesti, ja pian CNN:n uutistenlukija toteaa, että Suomen pääministerin vastustajat ovat tarttuneet kuvamateriaaliin, jonka mukainen käytös ei heistä ole sopivaa pääministerille. Taustalla uutisääni kertoo, että vuoto ei välttämättä vaalien lähestyessä ole sattumaa. Yle Uutisten haastattelussa politiikan tutkija Emilia Palonen toteaa, että jokainen kohu on taistelukenttä erilaisten tulkintojen välillä, ja niissä poliitikko voi vajota hyvinkin syviin muttiin, tai palata niistä vahvistuneena voittajana (J3 [00.13:13]).

Jaksossa vilahtaa kuva Marinista antamassa aiheesta tiedotustilaisuutta, ja huomio siirtyy muiden kohujen käsittelyjen mukaisesti kohua seuranneeseen sosiaalisen median tukiliikkeeseen. Ruudulla näkyy kokoelma Twitter-julkaisuja ja videoita, joissa naiset, kuten yhdysvaltalainen laulaja Joan Baez ja meppi Tilly Metz tanssivat aiheutunnisteiden *#solidaritywithsanna* (suom. solidaarisuutta Sannalle) *#righttodisconnect* (suom. oikeus irtaantua) ja *#righttodance* (suom. oikeus tanssia) seurassa. Taustalla puhuu englanninkielinen ääni: “Nämä naiset tanssivat tukeakseen Sannaa. Mikä videossa sai ihmiset hermostumaan? Oliko se ajatus nuoresta naisjohtajasta pitämässä hauskaa?”

Kohuihin liittyvät somekampanjat eivät tietenkään ole sarjan itsensä luomia, mutta niistä kertominen vahvistaa sarjan populaarifeminististä otetta. Sarjassa mainitut somekampanjat ilmentävät populaarifeminististä hashtag-aktivismia. Sosiaalinen ja digitaalinen media on toiminut kaikkein näkyvimpänä alustana populaarifeminismille, ja hashtag-aktivismi on kasvanut viime vuosina suureksi ilmiöksi, josta osuvana esimerkkinä toimii *#MeToo*. Tämänkaltainen voimakas populaarifeminismin ilmentymä vaatii uusliberaalin kapitalistisen kontekstin, johon lukeutuvat myös digitaalinen media ja sen affordanssit, laajentuneet markkinat ja mahdollisuus levittää tietoa. (Banet-Weiser et al. 2020.) Hashtag-aktivismiin liittyvät speaktaakkelit voivat myös toimia alkuperäistä sosiaalisen muutoksen tavoitetta vastaan. Esimerkiksi *#MeToon* tapauksessa julkisuuden henkilöiden osallistuminen vei huomion itse liikkeen tavoitteilta, ja loi tilan, jossa liikkeen näkyvyys kasvoi jatkuvasti, mutta diskurssien tila kapeni. (Banet-Weiser 2018, 17.) Marina tukeneet bilekohuun liittyneet tanssivideot sekä jakkupukukohua seuranneet jakkukuvat somessa saivat toki näkyvyyttä ulkomaita myöten sosiaalisessa mediassa ja uutisissa, ja rohkaisivat monen ihmisen osallistumaan, mutta loppujen lopuksi tekivät hyvin vähän varsinaisen patriarkaatin, epätasa-arvon ja miehisen hegemonian kritisoinnin eteen.

Kaikki kolme esiintuotua kohua kuvastavat sitä, miten laajassa kontekstissa vähäpätöisiltä tai vähintäänkin epäreiluilta vaikuttavat seikat ovat johtaneet suuriin mediaselkkauksiin ja ministerin eroamiseen. Sarjassa haastatellaan aiheeseen liittyen sosiologi Hanna Ylöstaloa, joka on myös yksi lainaamani “*Viisi valittua* -dokumentti tuo näkyviin populaarifeminismin ja politiikan jännitteet” -artikkelin kirjoittajista. Hänen mukaansa naispolitiikoilta odotetaan monesti korkeampaa moraalialia, ja että he ovat monesti joutuneet eroamaan huomattavasti pienempien poliittisten kohujen seurauksena kuin monet miespoliitikot (J2 [00.10:16]). Myös Mäkelän (2018, 144) väitöskirjassaan toteuttamansa haastattelututkimuksen mukaan politiikan johtoasemissa olevat naiset kokevat, että media suhtautuu miespolitiikkojen kohuihin ja skandaaleihin suopeammin, ja niitä koskeva uutisointi on ohitse nopeammin.

Kohuja katsotaan sarjassa samanlaisen kehyksen läpi: ne ovat epäreiluja, sukupuolittuneita tilanteita, joissa naiselta on vaadittu nöyrytmistä ja syyllisyyden myöntämistä eri tavoin kuin mitä mieheltä vastaavassa tai jopa vakavammassa tilanteessa vaadittaisiin. Tapa, jolla kohuja käsitellään, on hyvin ministereitä suosiva. Esimerkiksi bilekohu nousi ulkomailla otsikoihin ja keskustelun aiheeksi, mutta sarjassa ei nähdä kohua synnyttänyttä videota, eikä Marin kommentoi asiaa lainkaan. Ulkomaisia yleisöjä ajatellen kohun laajempi käsittely olisi voinut olla varsin kiintoisaa, kommentoitiinhan kohua jopa CNN:n uutisissa. Tämä voi johtua siitä, että Marin on sarjan kuvausaikana vielä istuvan pääministerin asemassa, eikä siksi halua ottaa asiaan kantaa, tai ei yksinkertaisesti halua muistella kohua enää. Kohuja käsitellään populaarifeministisen voimaantumisen kehyksen kautta: kohuista lopulta selvittää ja niistä voimaannutaan, eikä niihin palata sarjassa enää uudestaan.

5 Viisi äitiä

Jos tytär soittaa, niin hän on tiennyt, että -- äiti kyllä vastaa, vaikka hän nyt istuisi siellä hallituksen kokouksessa.

Annamaja Henriksson. *Viisi valittua* (2023) J3 [00.17:28].

Viisi valittua nostaa äitiyden tärkeäksi teemaksi naiseuden vierelle, tai osaksi sitä. Kaikki viisikon jäsenet ovat äitejä ja neljällä heistä on pieniä lapsia, ja myös muut jaksoissa haastateltavat ministerit ovat äitejä (Yle Grym 7.6.2023). Tätä seikkaa tuodaan esiin jokaisessa jaksossa eri tavoin, jo ensimmäisen jakson ensi hetkistä lähtien. Marin istahtaa haastateltavan tuoliin, ja ruutuun ilmestyy esittelyteksti: “Sanna Marin. Pääministeri 2019–2023. Yhden tyttären äiti. Sosiaalidemokraattien puheenjohtaja.” Sama kaava toistuu jokaisen haastateltavan esittelyssä – äitiys nostetaan esittelyssä puoluepuheenjohtajuuden edelle ja esitetään tärkeänä roolina ja tehtävänä.

5.1 Äitiyden yhteiskunnalliset merkitykset

Jaana Vuori (2010, 109–110) toteaa, ettei sellaista kulttuuria liene olemassakaan, jossa äitiyden ja naiseuden ei ajateltaisi liittyvän läheisesti toisiinsa. Se, mitä äidit tekevät tyypillisesti, vaikuttaa siihen, miten naisista ajatellaan, ja toisaalta äitiydessä katsotaan olevan jotakin hyvin naisellista. Feminismi ja naistutkimus pohtivatkin uudelleen ja uudelleen kysymyksiä esimerkiksi siitä, millainen äitiys olisi hyväksi naisille, voisivatko miehet toimia kuten äidit, miten naisia kuvataan äiteinä, tai millaisia odotuksia äideille yhteiskunnassa asetetaan. Kuten muita sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä, voidaan äitiyttä tutkia esimerkiksi kysymyksenä kulttuuristen merkitysten, ryhmien välisten erojen, yksilön identiteetin, tai yhteiskunnallisen työnjaon ja instituutioiden kautta. Vuori korostaakin, että äitiys ei täten “sijaitse” jossakin tietyssä paikassa, esimerkiksi perheessä, vaan se on läsnä kaikkialla yhteiskunnassa. Kristiina Berg (2008, 16) taas painottaa, että äitiyttä on tärkeää tarkastella muuttavana, kulttuurisena, ja moniäänisenä tietona. Eräs merkittävä foorumi, jolla hyvään äitiyteen liitettyjä perinteisiä käsityksiä ja sitä koskevaa moraalialia voidaan haastaa, on media. Mediassa voidaan tuottaa uusia äitiyden normeja ja rikkoa vanhoja malleja. (Berg, 2008, 160–161.)

1980-luvun alussa äitiyden ollessa painava puheenaihe feministien keskuudessa, teki Adrienne Rich (1976/1995) käsitteellisen eron äitiyden kokemuksen ja äitiyden instituution välille. Äitiyden kokemus ja suhde lapseen voi itsessään olla naiselle rikastuttava asia. Se,

mikä naista alistaa, on vallalla oleva äitiyden instituutio. Rich halusi feminismiin tavoitteena olevan äitiyden kokemuksen saaminen naisten kontrolloitavaksi sekä äitiyden instituutiosta irtautuminen. Sittemmin painotus äitiyttä koskevassa keskustelussa on siirtynyt äitiyden rajoittavista puolista ja positiivisesta voimasta sen käsittelyyn ristiriitojen ja ambivalenssien kautta. Myöhemmin äideistä ja heidän kokemuksistaan sekä äitiyttä ohjaavista kulttuurisista puhetavoista, käytännöistä ja instituutioista on syntynyt maailmanlaajuisia empiristä tutkimusta. Jako äitiyden instituutioon ja kokemukseen ei ole enää selkeä, sillä tutkimuksessa keskitytään lisääntyvästi siihen, millä tavoin äitiyttä tuotetaan kulttuurin kuvastoissa. (Vuori 2010, 113.)

Äitiys ei merkitse vain henkilökohtaista suhdetta lapseen, vaan se rakentuu suhteessa kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin odotuksiin siitä, mitä on hyvä ja oikeanlainen äitiys. Käsitys hyvästä äitiydestä on historiallisesti ja kulttuurisesti ehdollista. Kulttuurin kuvastojen lisäksi äitiyttä ja sen odotuksia määritellään ja arvioidaan muun muassa erilaisissa ammatillisissa, juridisissa, eettisissä, poliittisissa, kirjallisissa ja kuvallisissa käytännöissä, jotta tuottavat äitiyttä diskursiivisesti. (Berg 2009, 170.) Diskurssit toimivat normeina, joihin omaa äitiyttä verrataan, ja joita rikotaan ja uudelleen muotoillaan äitinä olemisen kautta (Woollet ja Phoenix 1991). Jotkin äitiyteen liitetyt käsitykset ammentavat vielä ikiaikaisista merkityksistä, ja uusia äitiyden malleja ja trendejä puolestaan tuotetaan mediassa (Berg 2009, 170). Äitiyttä koskeva kulttuurinen puhe tuo ilmi sen, millainen käytös ja asenteet nähdään äideille sopiviksi, ja millaisia merkityksiä äitinä olemiseen liitetään. Se kertoo myös siitä, millä tavoin äitiyden odotetaan muokkaavan äidin suhteita ja minäkuvaa. (Johnston ja Swanson 2003, 21.)

Äitiyteen liittyy monenlaisia ristiriitoja. Modernin äitiyden dilemmassa äidin edellytetään omistautuvan ensisijaisesti lapsilleen ja perheelleen, mutta hänen kuitenkin oletetaan elävän omaa, lapsista erillistä elämää, toteaa Berg (2008, 24). Feministisessä tutkimuksessa käytetty sanonta ”ylistämällä alistettu” kuvaa tapaa, jolla äitiys on romantisoimalla ja idealisoimalla kuvattu naisen ylimmäksi kehitykselliseksi tehtäväksi. Toisaalta ideaalinen äitiys on nostettu niin korkeaan arvoon, ettei sitä voi todellisuudessa saavuttaa. (Chodorow ja Contratto 1982, 64–65, viitattu lähteessä Berg 2008, 20.) Äitiys nähdään yksityisenä, kotiin kuuluvana elämänalueena, mutta se herättää julkista kiinnostusta varsinkin, jos nainen vaikuttaa toimivan äitiyttä koskevien ideologisten oletusten vastaisesti (Berg 2008, 15). Mäkelä (2018, 97) viittaa Van Zooneniin (2005, 2000), jonka tutkimuksien mukaan naisten on mahdollista esiintyä julkisuudessa poliitikkoina tai äiteinä, mutta eivät samanaikaisesti molempina. Jos heidän nähdään olevan hyviä äitejä, heidän ajatellaan olevan huonoja poliitikkoja, ja jos he

ovat hyviä poliitikkoja, herää epäily kyvystä toimia hyvänä äitinä. Van Zoonenin mukaan miesten ei kuitenkaan epäillä selviytyvän kummankin roolin tehtävistä. Mediassa äitiys esitetään pääsääntöisesti positiivisena asiana; äitiys on helppoa ja ristiriidatonta, ja vastoinkäymiset toimivat vahvistavina kokemuksina (Berg 2008, 168).

Lapset ja naiset jakavat ryhminä olennaisia piirteitä: molemmat ovat osa sosiaalisia vähemmistöryhmiä, jotka ovat olemassa maskuliinisen vallan dominoimassa kulttuurissa, toisin sanoen patriarkaatissa. Yksi ilmiselvä ilmenemismuoto on asetelma, jossa sekä naiset että lapset ovat kansalaisina epäedullisessa asemassa miehiin nähden. Lapsilla ei ollut oikeuksia ennen vuoden 1948 YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallista julistusta, ja naiset ovat joutuneet taistelemaan saadakseen oikeuksia, joiden ennen on ajateltu kuuluvan vain miehille. Täten lapset nähdään yhteiskunnassa ensisijaisesti naisten asiana. (Oakley 2002, 13–15.)

5.2 Perheellisäystä ministeriaikana

Äitiys ja politiikka kietoutuvat yhteen monella eri tasolla. Äitiys voi vaikuttaa yksilön poliittisiin arvoihin, poliittiset yhteiskunnalliset päätökset, kuten varhaiskasvatustalouden muutos vaikuttavat äitiyteen, äitiys voidaan nähdä esteenä politiikkaan osallistumiselle, mutta toisaalta myös motivaationa sille, ja äitiys ja perhe itsessään voivat olla poliittisia kokemuksia.

Äitiys voi tuoda myös erilaista näkökulmaan politiikan tekoon. Viisi johtajaa -luvussa mainitussa Hollin, Luhtakallion ja Raevaaran (2007) tutkimuksessa haastateltavat pohtivat, että yleistäen kokemukset arkipäivästä antavat naisille erilaisen näkökulman päätöksentekoon ja esimerkiksi palvelujen merkitykseen kuin miehille. Kokemusten mukaan puhetta sukupuolierosta ja naisten erityisyydestä käytettiin painottamaan naisten ammattitaitoa ja erityisosaamista, mutta toisaalta puhe nais erityisyydestä saattoi kääntyä helposti stereotyyppisiin käsityksiin naisista äiteinä, mikä voi toimia naisten eri tasoilla tapahtuvaa vaikuttamista vastaan. (Holli et al. 2007, 128–130.)

Perheiden arjessa sovitetaan yhteen ansiotyötä, palkatonta työtä ja perhe-elämää kolmen yhteiskunnallisen kentän solmukohdassa, joissa työelämän rakenteet ja käytännöt, perhepolitiikka ja sukupuolten suhteet kohtaavat. Nämä kentät liittyvät toisiinsa niin ihmisten arkielämässä kuin yhteiskuntapolitiikassa (Salmi 2004a, viitattu lähteessä Lammi-Taskula & Salmi 2016, 161). Näiden kenttien risteämäkohdat ilmenevät sarjassa tavoilla, joilla haastateltavat puhuvat esimerkiksi äitiyden ja työelämän yhdistämisestä. Ratkaisut työn,

perheen ja sukupuolen välillä liittyvät valtasuhteisiin, ja ovat siksi koko ajan neuvoteltuja (Foucault 1981, viitattu lähteessä Lammi-Taskula & Salmi 2016, 161). Äitiyden ja työelämän yhdistämiseen liittyy ristiriitoja: ansiotyössä käyvä äiti voidaan helposti tuomita itsekkääksi, mutta kotiäidin roolin ei nähdä täyttävän aktiivisen kansalaisen ehtoja (Berg 2009, 171). Suomessa äitien kokopäiväinen ansiotyö on kuitenkin ollut yleistä jo vuosikymmenien ajan (Lehto & Sutela 1999).

Sarja myös tukee urafeministisen ajattelun tavoitteita, joissa naisjohtajat onnistuvat yhdistämään uran, perheen ja äitiyden. Sarjan haastattelussa Marin kertoo olevansa iloinen siitä, että hallitus rikkoo rajoja, ja että ministerit saavat perheenisäystä ministeriaikana: he ovat poissa hetken ja palaavat sitten töihin, eikä heidän tarvitse valita. Marinista tabujen rikkominen on tärkeää, ja hän tahtoo toimia antaen mahdollisuuksia toisille naisille, tukien, kannustaen ja esimerkkiä näyttäen. Samalla nähdään valokuvia ministereistä äidin roolissa: raskaana, juuri synnyttäneinä, ja lasten kanssa kotona sekä työpaikalla. (J1 [00.28:11].) Naiset siirtyvät sujuvasti roolista toiseen aamulla hyvästellen perheensä ja soittaen lapsilleen taksista matkalla Eduskuntatalolle.

Ministerit kuvaavat myös perheidensä olevan kannustavia ja poliittisen uran kannalla. Kari kertoo pohtineensa, voiko tarttua tarjoukseen ryhtyä ympäristöministeriksi ollessaan kolmen pienen lapsen äiti, mutta puoliso on kehottanut häntä tekemään sen (J2 [00.16:52]). Henriksson kertoo aina kysyneensä puolison ja lasten mielipidettä urastaan, jotka ovat kannustaneet häntä hakeutumaan ehdolle. Hän kertoo heidän myös olleensa huolissaan siitä, että Henriksson tekisi liikaa töitä. (J2 [00.29:37].) Äitiyden kokemuksen ei myöskään ajatella poissulkevan halua osallistua politiikkaan: Saarikko kertoo ollessaan perhelomalla tunteneensa palavaa tiedonjanoa politiikan elämään liittyen (J2 [00.11:30]). Naisten omiin kokemuksiin perustuva näkökulma äitiyteen esiintyy kontrastissa toisenlaisiin, ulkopuolisiin ajatuksiin, joissa äitiys nähdään “ongelmallisena” ja jopa esteenä politiikkaan osallistumiselle.

Sarja ilmentää yhteiskunnan ongelmallista suhtautumistapaa äitiyden ja työelämän yhdistämiseen televisioarkistonäytöiden kautta. Anderssonia televisio-ohjelmassa haastatteleva juontaja toteaa, että lapsen saaminen on yksityinen asia, ja että perheen ja politiikan yhdistäminen on kestoaihe, mutta kysyy kuitenkin, miten Andersson aikoo yhdistää ne. Andersson vastaa, että tämä tosiaan on kestokysymys *naisille*, ja että on paljon miesministereitä, joilta tämä on onnistunut, eikä näe, miksei se onnistuisi myös häneltä. (J1 [00.29:53].) Toisessa näytöksessä televisiohaastattelija tivaa vastahakoiselta Marinilta, milloin hänellä on suunnitelmissa perustaa perhe. Kaksi itselle ja kaksi valtiolle, vitsailee

haastattelija. (J1 [00.29:32].) Sarjan yksilöhaastattelussa Henriksson toteaa, että naispolitiikoilta kysytään usein, miten kotona pärjätään, kun olet tässä ammatissa, miespolitiikoilta harvoin. Mies- ja naispolitiikkojen lapsiin ja puolisoon liittyviä asioita käsitellään hän mielestään mediassa eri tavoin. (J1 [00.30:34].) Mäkelä (2018, 52) esittää, että kun kyseessä on miespolitiikko, perheasiat ja esimerkiksi isyyslomalle jääminen esitetään myönteisinä asioina, kun taas naispolitiikkojen pystyvyyttä yhdistää vaativa työ sekä perhe-elämä kyseenalaistetaan jatkuvasti.

Myös Stalsburgin ja Kleinbergin (2015) mukaan miesten kykyä yhdistää isyys ja politiikka kyseenalaistetaan harvoin, jos koskaan. Naisia taas kyseenalaistetaan muun muassa lastenhoitosuunnitelmista tai heidän kumppaneidensa ajatuksista heidän päätöksestään asettua ehdolle (Woerner 2020, 102–103). Woerner (2020, 95) toteaa, että naisten täytyy esittää itsensä sopivana työhön joko vähätellä äitiyttään tai korostaa sitä. Toisaalta, jos vähättelevät roolejaan äiteinä, tukevat he ideaa siitä, että se tekisi heistä vähemmän sopivia poliittisiin valta-asemiin. Jos he korostavat sitä, altistuvat he kritiikille siitä, että he vahvistavat perinteisiä sukupuolirooleja. Stalsburg ja Kleinberg (2015) esittävät, että naisen hakeutumista ehdolle poliittisiin rooleihin voi hidastaa huoli siitä, miten se vaikuttaisi hänen julkisuudenkuvaansa ja henkilökohtaisiin ihmissuhteisiin. Äänestäjät saattavat pohtia naisen mahdollisuutta tasapainotella äitiyden ja politiikan välillä. Miespolitiikoille tämä ei ole ongelma, sillä äänestäjät olettavat, että miesehdokkaalla, vaikka hän itse olisikin isä, on aina jokin muu henkilö huolehtimassa perheestä.

Äitiys ja siihen kohdistuvat odotukset rakentuvat siis myös suhteessa sukupuolten välisiin valtasuhteisiin ja isyyteen. Yksi feministisen kritiikin kohde onkin se, että ihmisyyden normi ja mitta on mies. Vanhemmuudessa sukupuolten välinen valtasuhde on kuitenkin erilainen: äitiys on normi, johon isyyttä verrataan. (Lupton & Barclay 1997.) Berg (2009, 174) esittää, että hyvää isyyttä ajatellaan pitkälti yksittäisten tekojen kautta, kun taas hyvän äitiyden vaatimukset ovat moraalisesti ja yhteiskunnallisesti velvoittavia sekä kokonaisvaltaisempia, mutta itsestäänselvyytensä vuoksi lähes näkymättömiä.

Vaikka ministerien puheissa yleinen suhtautuminen äitiyden ja työn yhdistämiseen on voimaantunut ja positiivinen eikä sitä nähdä ongelmana, koetaan politiikkaan osallistumisen kuitenkin verottavan äitiyden roolin suorittamista jossain määrin, mikä aiheuttaa naisissa huolta. Henriksson toteaa, että poliittisen uran valitseminen johtaa vääjäämättä jonkin asian luopumiseen, hänen tapauksessaan lasten kanssa kotona olemisesta (J3 [00.17:28]). Saarikko taas toivoo, etteivät hänen lapsensa muistaisi hänen poissaoloaan, vaan läsnäolon hetkiä (J3

[00.18:38]). Saarikko toteaa, että sodan aikaan töissä pitkän päivän tekeminen ja lasten luota poissa oleminen tuntui oikeutetulta (J2 [00.30:44].)

Äitiyttä käsitellään suhteessa omiin lapsiin, mutta myös omiin äiteihin. Äitien kerrotaan olevan tärkeä tuki ja voimavara. Isät mainitaan harvemmin ja silloinkin muunlaisissa kontekstissa. Marin kertoo oman äitinsä olevan hänelle tärkein ihminen koko maailmassa, eteenpäin työntävä hahmo ja voimavara, joka on kantanut kaikkien yhteiskunnan tuomien haasteiden ja vaikeuksien yli (J1 [00.08:59]). Ohisalo kertoo suhteen äitiin olevan tärkeä, ja kuvailee äidin aina elämässä mukana olevaksi ja kannustavaksi ihmiseksi (J1 [00.11:50]). Henriksson muistelee kunnioittaen omaa äitiään, joka jäi yksinhuoltajaksi isän kuoltua (J1 [00.13:14]).

Äitiys esiintyy myös naisten välisenä yhdistävänä solidaarisuuden kenttänä ja jaettuna kokemuksena naisten välillä. Yhdistävänä tekijänä äitiys asetetaan poliittisten näkemyserojen edelle: esimerkiksi Andersson muistelee tilannetta, jossa oli raskaana ollessaan ollut mukana aamuyön neuvotteluissa, ja ollut huolissaan vauvan voinnista. Hän kertoo Saarikon tulleen sanomaan hänelle, että tietää mitä hän ajattelee, ja että vauvalla on kaikki hyvin. Andersson pohtii tämän tuntuneen vilpittömältä ja ystävälliseltä eleeltä, arvostaneensa sitä, että ministerisalkuista ja puolue-eroista huolimatta toinen ihminen on kohdannut hänet ihmisenä. (J2 [00.14:50].)

Mediatuotteena *Viisi valittua* -sarjalla on valta uudelleenrakentaa äitiyteen liitetyjä diskursseja ja normeja. Ministerit esitetään pätevinä politiikkoina ja johtajina kuin myös äiteinä, eikä vaativan poliittisen uran valitseminen tee heistä huonoja äitejä. *Viisi valittua* esittää äitiyden yhtenä ministerien rooleista, ei yksityisenä tai kotiin kuuluvana asiana, vaan politiikan ajavana voimana, näkökulmien luojana, yhtä tärkeänä roolina kuin puoluejohtajuus tai ministeriys. Se ei nojaa diskurssiin, jossa lasten jättäminen työn vuoksi olisi negatiivinen asia tai äidin rooliin sopimatonta, vaan päin vastoin suhtautuu asiaan rohkaisevasti. Ministerien puheissa äitiys esiintyy voimaannuttavana ja keskeisenä osana identiteettiä. He eivät halua mukautua äitiyteen liitettäviin negatiivisiin, rajoittaviin tai vanhoillisiin käsityksiin, vaan äitiys esitetään nimenomaan positiivisena seikkana.

5.3 Tietenkin teemme kaiken lasten takia – lapset osana äitiä

Vaikka *Viisi valittua* tukee perinteisten, rajoittavien äitiyden normien vastaista kuvaa, keskittyy se myös äidin ja lapsen suhteen merkityksellisyyteen. Ministerit tuovat politiikasta puhuessaan lapset useaan otteeseen esille, ja puoluepoliittisista eroista huolimatta äitiys ja

lapset vaikuttavat olevan kaikkia yhdistävä, suuri motiivi politiikkaan osallistumiselle. Kaiken taustalla vaikuttaa naisten tahto tehdä omille lapsilleen parempi maailma poliittisen vaikuttamisen kautta. Marin toteaa, että haluaa tehdä maailmasta kestävänsä omalle tyttärelle ja maailman kaikille lapsille (J3 [00.27:45]), ja että tietenkin kaikki tehdään lasten takia (J1 [00.07:22]). Ohisalo taas kertoo tavoittelevansa hyvinvointivaltiota, jossa kaikilla lapsilla tukevia aikuisia ympärillä (J1 [00.11:30]). Saarikko kertoo tekevänsä politiikkaa lasten ja nuorten takia, ja jotta lapsen ei pitäisi kantaa aikuisten murheita tai selittää omaa kotitaustaansa. (J1 [00.10:20]).

Ministerit myös luonnehtivat omia kokemuksiaan lastensa kautta. Saarikko kertoo käyneensä vaikeimmat sotaan liittyneet keskustelut oikeasta ja väärästä kotona lapsensa kanssa. Hän kertoo myös vaikuttavimman Nato-aiheisen keskustelun tapahtuneen lapsensa kanssa (J3 [00.08:17]) ja nähneensä hänen leikkineen Putinia ja Zelenskyä (J2 [00.27:07]). Kari kertoo lapsensa kysyneensä häneltä, tuleeko nyt sota (J2 [00.26:46]). Ohisalo kertoo lukeneensa uutisia öisin vastasyntyntä lastaan syöttäessään, ja huolestuneensa siitä, millaiseen maailmaan uusi ihminen onkaan tullut, ja millainen maailma hänelle jätetään (J2 [00.24:04]).

Myös sodan ja koronapandemian kriisejä käsitellään lasten näkökulmasta ja lapsia koskevien asioiden, kuten koulunkäynnin kautta. Puheissa käsitellään niin Suomen ja maailman lapsia kokonaisuudessaan, kuin myös ministerien omia lapsia. Huoli lapsista ja heidän tulevaisuudestaan on ministerien puheissa tunteellinen ja latautunut aihe. Opetusministerinä Andersson muistelee koronapandemiaa lasten näkökulmasta. Hän kertoo peruskoulujen sulkemisen olleen epämiellyttävintä tehtävää, ja kuvailee saaneensa vihaista palautetta muun muassa opettajilta ja muilta kansalaisilta, joiden mukaan hänellä oli verta käsissä. (J2 [00.07:56].) Andersson herkistyy kertoessaan sulusta seuranneista sosiaalisista seurauksista ja lastensuojelutyöntekijöiden kuvaamasta pahaenteisestä hiljaisuudesta. Taustalla nähdään kuvia tyhjästä luokkahuoneista ja kouluista. (J2 [00.06:47].)

Ministerien lapsia nähdään jokaisessa jaksossa: äidit nähdään lastensa kanssa esimerkiksi kävelemässä käsi kädessä tai pihalla leikkien. Lapsia käytetään dokumenttisarjassa merkityksien luojina. Sarjan kuvauksien alussa vielä raskaana oleva Ohisalo kertoi Ylelle, että kuvausryhmä otti häneen yhteyttä jo viikon kuluttua synnytyksestä, ja pyysi päästä kuvaamaan häntä ja vauvaa. Ohisalo myöntää, että vastasyntyneen vauvan kanssa kuvaaminen tuntui hänestä henkilökohtaiselta. (Yle Grym 7.6.2023.) Lapsia ei kuitenkaan varsinaisesti kuulla eikä heidän kasvojaan nähdä, lukuun ottamatta Henrikssonin aikuisia lapsia.

Lapsia nähdään kuitenkin muissa yhteyksissä, ja kohtaamisia ministerien ja muiden lasten välillä näytetään useita. Lasten ääntä kuullaan esimerkiksi arkistonäytteessä, jossa kuvataan koronapandemian aikana verkon välityksellä järjestettyä koulunkäyntiä ja rajoitteita koskevaa tiedotustilaisuutta opetusministeri Anderssonin ja lasten välillä (J2 [00.07:03]). Hänet kuvataan ala-asteen kouluvierailulla, jossa hän vastaa samaten lasten kysymyksiin. Hänet nähdään myös antamassa nimikirjoituksia lapsille ja halaamassa heitä koulun pihalla (J2 [00.18:57]). Kolmessa erillisessä arkistonäytteessä lapset haastattelevat Anderssonia, Marinia ja Henrikssonia Helsingin Oodi-kirjastossa. “Meijän mielestä se kertoo tosi paljon, et miten vaikutusvaltainen ihminen suhtautuu lapsiin ja minkälainen se on ihmisenä”, toteaa toinen nuorista haastatteliijoista (J1 [00.07:56]).

Lasten näkökulma näkyy myös piirustuksien kautta, joita *Viisi valittua* hyödyntää tehokeinonaan. Piirustuksia nähdään esimerkiksi koronapandemiasta, sodasta ja ministerien lapsuuksista puhuttaessa, ja niissä kuvataan esimerkiksi koronavirus, maskeja, ja sotilaita (ks. kuvat 5 ja 6). Lasten tulkinta ajankohtaisista tapahtumista tukee naisten näkökulmaa, ja lapsen näkökulma rinnastetaan näin naisen näkökulmaan tai jopa osaksi sitä. Toisaalta lasten näkökulman esiintuominen korostaa ministerien roolia äiteinä, sekä äitiyden vaikutusta ministerin roolissa.

Kuvat 5 ja 6. *Viisi valittua* (2023) J2 [00.07:23] ja J2 [00.28:00].

Mediakeskustelut voivat toimia uudenlaisen äitiyden moraalin luojana (Berg 2008, 37). *Viisi valittua* kuvaa ministerit äiteinä, muttei tee sitä negatiiviseen sävyyn. Äitiyden rooli on yhtä tärkeä, tai ehkä tärkeämpi kuin ministerin, ja sen kuvataan auttavan ja vaikuttavan myös johtajan tehtävissä. Kuvaamalla viisikkoa samalla vaativan johtajatyön täysipainoisina tekijöinä sekä omistautuneina äiteinä, määrittää *Viisi valittua* äitiyden ja työn diskursseja ja kulttuurisia odotuksia uudelleen. Tulkinnanvaraiseksi jäänee se, millainen merkitys äitiyden ja lasten teemojen painottamisella todellisuudessa on, kun kyseessä on Suomen johtajia koskeva dokumenttisarja. Onko se merkki äidin roolin arvostuksesta, enne yhteiskunnallisten odotusten muutoksesta tai malli äitiyden ja työelämän taidokkaasta yhdistämisestä? Vai

kielikö se kenties vanhemmasta, perinteisestä ajattelutavasta, jossa äitiys nähdään vielä automaattisesti naista määrittävänä ja sitovana seikkana, jopa pääministerin tapauksessa?

6 Lopuksi

Tarkastelin tässä tutkielmassa, miten dokumenttisarja *Viisi valittua* (2023) representoi naiseutta, johtajuutta sekä äitiyttä. Lisäksi tutkin, millaisia populaarifeminismin keinoja dokumenttisarja kerronnassaan käyttää. Sarja on merkityksellinen tutkimuskohde siksi, että se on kuvaus sekä poikkeuksellisesta hallituskokoonpanosta että poikkeuksellisesta ajanjaksosta Suomen ja maailman historiassa. Sarjassa kuvatussa Sanna Marinin hallituksessa on Suomen ensimmäinen kokonaan naisista koostuva ministeriviisikko, jonka naisisuus on myös dokumenttisarjan tärkein läpileikkaava teema.

Tutkielmani sijoittuu feministisen media- ja televisiotutkimuksen kentille. Tarkempi tutkimuksellinen viitekehys rakentui dokumenttielokuvan ja -sarjan tutkimukselle. Otin tutkielmaan mukaan Lambergin ja kumppaneiden (Lamberg et al. 2023) tulkinnan *Viisi valittua* -sarjasta populaarifeministisenä mediatuotteena, ja laajensin tätä tulkintaa analyysissäni.

Viisi valittua koostuu dokumenttisarjagenrelle ominaisista elementeistä. Se käyttää hyödykseen arkistonäytteitä, videokuvaa ja henkilöhaastatteluita, jotka ovat sarjan runko. Bill Nicholsin (2001) dokumenttielokuvan moodien teorian mukaan tulkiten sarja sopii sekä havainnoivaan että osallistuvaan moodiin. *Viisi valittua* on Jouko Aaltosen (2006) jaottelun mukaan historiallinen dokumenttisarja, jossa haastattelut ovat merkityksellisiä: vaikka haastateltavat muistaisivat väärin, ovat he kuitenkin kokijoita. Analyysissä henkilökohtaisten kokemusten merkitys nouseekin esiin. *Viisi valittua* ei pyri olemaan tarkka historiallinen kuvaus myrskyisästä aikakaudesta ja kriiseistä, vaan teos, joka käsittelee näiden tapahtumien ja päätösten keskiössä olevien ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia, tunteita ja näkökulmia.

Analyysini mukaan naiseus on sarjan tärkein temaattinen osa, sillä se vaikuttaa auttamatta suoraan myös muiden teemojen, eli johtajuuden ja äitiyden tulkintaan. Kaikki sarjassa haastateltavat henkilöt ovat naisoletettuja, eikä miehen ääntä kuulla lainkaan. Naiseuden representaatiota rakennetaan muun muassa lasten, perheen, fiktiivisten ja oikean elämän esikuvien kautta. Naiseus on ristiriitaisessa osassa – haastatteluissa ministerit kritisoivat median ja toimittajien suhtautumista heihin pelkkänä sukupuolena, mutta sarja syyllistyy osittain samankaltaiseen kapeaan näkökulmaan, jossa naiseus kehystetään kaikkein kiinnostavammaksi seikaksi heissä.

Viisi valittua on naisen ohjaama dokumenttisarja, joka käsittelee naisia. Analyysissäni huomasin tämän vaikuttavan dokumenttisarjan luonteeseen perustavanlaatuisesti. Mulveyn

(1975) *male gaze* -termin rinnalle kehitetty *female gaze* -termi keskittyy naissubjektiiivisuuksiin. Naisohjaajien työtapoja ei voi niputtaa yhteen pelkästään sukupuolen perusteella, mutta sukupuolen kokemuksella on luultavasti vaikutus yksilön subjektiiivisuuteen (French, 2021, 53). Naisohjaajien nimeämät naisisia estetiikkoja yhdistävät esitystavat ja seikat, kuten äitiys, aistinvaraisuus, arkiset eleet ja empatia (French 2021, 12–15), rakentavat tulkintani mukaan myös tämän dokumenttisarjan estetiikan. Ohjaaja Mia Halmeen haastatteluissa esiin tulee hänen halunsa olla ihmisten puolella eikä haastaa tai “tiputtaa heitä jalustalta” (Yle Grym, 7.6.2023). Halmeen ajatukset välittyvät sarjassa hyvin, sillä se käsittelee ministereitä kohteliaasti ja jopa ihaillen. Lähestymistapa on lähes kritiikitön, ja ministereitä koskeneet mediakohutkin käsitellään nopeasti.

Näitä ajatuksia mukaillen esitetään naiset myös hyvin tavanomaisina ihmisinä, huolimatta heidän korkeasta asemastaan suomalaisessa yhteiskunnassa. Populaarifeministisen menestystarinan mukaan ministereiden kuvataan ponnistaneen politiikkaan vaatimattomista olosuhteista ja moninaisista perheoloista. Tavanomaisuutta välitetään katsojalle esimerkiksi tavallisten puuhien, kuten metsälenkkeilyn tai pihatöiden, sekä suomalaista estetiikkaa mukailevien lapsuuskuvien kautta.

Naiseuden representaatiota rakennetaan myös oikeiden henkilöiden ja fiktiivisten hahmojen kautta. Eräs toistuva elementti on brittiläinen Spice Girls -yhtye, joka edusti ministerien sukupolvelle *girl poweria* ja ystävyyttä, mutta myös kaupallistunutta feminismiä (Glamour Sanghani 5.1.2024). Tämä sopii hyvin populaarifeministiseen viestiin, ja siksi yhtye mainitaankin useaan otteeseen. Kolmannessa jaksossa yhtye rinnastetaan suomalaisiin naispuolisiin edelläkävijöihin, kuten Tarja Haloseen, verraten heidän saavutustensa jatkumoa populaarifeministiseen tyyliin *girl poweriin* ja iloiseen, värikkääseen feminismiin. Samankaltaista retoriikkaa esiintyy jaksoissa vilahtavien yksinkertaisten iskulauseiden, kuten “*Females are strong as hell!*” muodossa.

Julkista työtä tekevinä naisina katseen kohteena oleminen koetaan ahdistavana, ja siihen liitetään myös populaarin naisvihan kokemus. Toinen katsotuksi tulemisen ilmentyminen dokumenttisarjassa on meikkaaminen, johon liitetään merkityksiä myös ikääntymiseen liittyen. Sarja hyödyntää feminiiniseksi miellettyjen tekojen ja miehisenä pidetyn ammattipolitiikan välistä kulttuurista kontrastia (Lamberg et al 2023). Viisikko esitetään tällä tavoin politiikan miehisen kuvaston uudistajina. Tulkitsen meikkaamisen kuvat tapana tehdä ministereistä samaistuttavampia sekä viittauksena naisvihaa ilmentävään “huulipunahallitus”-lempinimeen. Ministerit kertovat meikkaamisen olevan myös voimaannuttavaa ja

itsevarmuutta lisäävää. Populaarifeminismin ilmentymiä yhdistää juuri itsevarmuus, jota tarjotaan pitävänä ratkaisuna sukupuolten väliselle epätasa-arvolle yhteiskunnallisten rakenteiden muuttamisten sijasta (Banet-Weiser, 2018, 120).

Sen sijaan, että johtajuutta kuvattaisiin perinteisen ajattelun mukaan “maskuliinisena”, esittää *Viisi valittua* ministerinsä kokonaisina naisina, jotka tuntevat empatiaa ja halua tehdä parempaa maailmaa. Johtajuuteen liitetään vaikeiden ja epäpidettyjen päätösten tekemisen taito epävarmojen kriisiolosuhteiden vallitessa, suunnan näyttäminen, sekä kyky olla nöyrä ja muuttaa omia tapojaan. Sarjan henkilökohtaiseen kokemusmaailmaan nojaavaan tyyliin myös kriisejä pohditaan omien kokemusten ja erityisesti lasten kautta. Johtajuuteen liitetään myös negatiivisia asioita, kuten riittämättömyyden tunne, uhraamisen pakko, sairaana työskenteleminen, perheen luota poissaoleminen ja naisvihan kokemus. Ministerit esitetään vahvoina johtajina. Rakennettua hyvän johtajan kuvaa rikotaan käsittelemällä kohuja, joiden kohteiksi ministerit ovat joutuneet. Kohut tosin käsitellään melko pintapuolisesti, eikä Marin suoranaisesti kommentoi tapahtumia lainkaan. Kohuja tulkitaan naisvihan ilmentyminä, ja niihin liitetään populaarifeministiseen tyyliin hashtag-aktivismi.

Tunteellisuus, tunteminen ja tunteet nähdään johtajuudelle sekä mahdollistavana että estävänä seikkana. Tunteet, kuten empatia ja halu tehdä parempaa maailmaa toimivat motivaattoreina työlle. Toisaalta tunteellisuus nähdään ministerien puheiden perusteella kuitenkin työkykyä haittavana esteenä, josta täytyy joskus irtautua kokonaan. Ministerit puhuvat “kyvystä irrottaa tunteet käsillä olevasta tilanteesta” ja “pään kylmänä pitämisestä”. Monenlaisia tunteenilmauksia; iloa, surua, häpeää, päättäväisyyttä, välittämistä, kuitenkin nähdään, eikä niitä yritetä peitellä. *Viisi valittua* muokkaa näin perinteistä maskuliinisen johtajuuden kuvaa.

Äitiys nostetaan tärkeäksi teemaksi naiseuden vierelle, tai jopa osaksi sitä. Äitiyden merkitystä korostetaan esimerkiksi esittelyteksteissä, joissa äitiys mainitaan ennen puoluepuheenjohtajuutta. Urafeministisen ajattelun tavoitteiden mukaisesti naisjohtajat kuvaavat onnistuneesti yhdistäneensä johtajan ja äidin roolit. Ministerit kertovat perheiden ja puolisoitten olevan tukevia ja kannustavia poliittisen uran suhteen. Positiivisten suhtautumisten vastakohtana näytetään yhteiskunnallisen ongelmallinen suhtautumistapa. Arkistonäytteissä haastattelijat kyselevät vastahakoisilta ministereiltä, miten he aikovat yhdistää perheen ja politiikan.

Lapset esitetään merkityksellisenä osana äitejä. Ministerit kertovat yksimielisesti lasten ja heidän tulevaisuutensa olevan yksi olennaisista motiiveista poliittiselle uralle ja halulle saada muutoksia aikaan. He luonnehtivat esimerkiksi koronapandemiaan ja sotaan liittyviä

kokemuksia lastensa kautta. Kriisejä käsitellään myös sarjassa lasten näkökulmasta ja lapsia koskevien asioiden kautta. Lasten näkökulma ilmenee myös piirustuksien kautta, joita *Viisi valittua* käyttää tehokeinonaan. Piirustuksissa nähdään muun muassa koronapandemiaan ja sotaan liittyviä asioita. Lasten lisäksi myös omien äitien kerrotaan olevan naisille tärkeitä voimavaroja, ja isät mainitaan harvemmin.

Äitiyttä ei nähdä sarjassa yksityisenä ja kotiin kuuluvana asiana, vaan politiikan ajavana voimana, erilaisten näkökulmien luojana, jaettuna kokemuksena sekä solidaarisuuden kenttänä. Ministerien puheissa äitiys on positiivinen asia. Arvioitavaksi jääkin se, miksi äitiyttä halutaan sarjassa korostaa näin mittavasti – onko se äitiyden roolia arvostavaa, sen poliittisen merkityksen alleviivaamista, vaiko jääne perinteisistä sukupuolirooleista, jossa nainen ei pääse eroon äitiyden roolista edes ministerin työssä? Mediatuotteena *Viisi valittua* käyttää kuitenkin valtaansa uudelleenrakentaa äitiyteen liitettyjä diskursseja ja malleja, ja esittää ministerit samanaikaisesti kykenevinä johtajina ja äiteinä.

Ollakseen politiikan aihepiiriä käsittelevä dokumenttisarja, puhuu *Viisi valittua* verrattain hyvin vähän varsinaisista politiikan asiasisällöistä, kuten esimerkiksi kyseisen hallituksen aikaansaannoksista kuten ilmastorahastosta tai sosiaali- ja terveystalouden uudistuksesta. Myöskään hallituksen kritiikkiä saaneita toimia, kuten suurta valtionvelkaa, ei mainita. Vaikka ministerit edustavat luonnollisesti eri puolueita, häivytetään heidän välisiä näkemyseroja populaarifeministisen retoriikan tapaan. Poliittisten ideologioiden ja erojen mainitsematta jättäminen sekä tunteisiin keskittyminen varsinaisen politiikan sijaan ilmentää hyvin populaarifeminististä kerrontaa.

Tutkimuksessani käsittelin vain osaa niistä näkökulmista, joita *Viisi valittua* tarjoaa. Sarja olisi kiintoisa tutkimuskohde myös poliittisen viestinnän näkökulmasta. On myös kiintoisaa pohtia, olisiko oikeistohallituksesta mahdollista tuottaa samankaltaista voimaannuttavaa, populaarifeminististä naisnäkökulmaa edistävää dokumenttisarjaa, tai olisiko tällaiselle dokumenttisarjalle lainkaan tilausta. Olisi myös varsin kiehtovaa tutkia sarjaa verraten johonkin miespoliitikoista tai miesviisikosta kertovaan teokseen, jos tällainen mediatuote joskus vielä tuotetaan. Tulevaisuus lienee näyttävän, tullaanko tällaista dokumenttisarjaa tekemään, vai tuleeko viiden miehen hallitusviisikko ikinä olemaankaan harvinaisuus Suomessa tai maailmalla.

Lähteet

Lähdekirjallisuus

- Aaltonen, Jouko (2006) *Todellisuuden vangit vapauden valtakunnassa: dokumenttielokuva ja sen tekoprosessi*. Helsinki: Like.
- Greenham, David (2019) *Close Reading: The Basics*. New York: Routledge.
- Banet-Weiser, Sarah (2018) *Empowered: Popular Feminism and Popular Misogyny*. Duke University Press.
- Banet-Weiser, Sarah, Gill, Rosalind & Rottenberg, Catherine (2020) Postfeminism, popular feminism and neoliberal feminism? Sarah Banet-Weiser, Rosalind Gill and Catherine Rottenberg in conversation. *Feminist Theory* vol. 21:1, 3–24.
- Banet-Weiser, Sarah, ja Miltner, Kate M. (2015) #MasculinitySoFragile: Culture, Structure, and Networked Misogyny. *Feminist Media Studies* vol. 16:1; 171–174.
- Berg, Kristiina (2008) Äitiys kulttuurisina odotuksina. *Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D* vol. 48.
- Berg, Kristiina (2009) Kulttuuriset odotukset äitiyden rakentajina. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* vol. 2009; 170–175.
- Collinson, David ja Hearn, Jeff (1996). 'Men' at 'work': Multiple masculinities/multiple workplaces. Teoksessa Máirtín Mac an Ghaill (toim.): *Understanding Masculinities*. Buckingham. Open University Press, 61–76.
- French, Lisa (2018) Women in the director's chair: the 'female gaze' in documentary film. Teoksessa Boel Ulfsdotter ja Anna Backman Rogers (toim.) *Female Authorship and the Documentary Image - Theory, Practice and Aesthetics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 9–21.
- French, Lisa (2021) *Female gaze in documentary film*. New York: Springer International Publishing.
- Holli, Anne Maria, Luhtakallio, Eeva ja Raevaara, Eeva (2007) *Sukupuolten valta/kunta: politiikka, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa*. Tampere: Vastapaino.
- Johnston, Deirdre D. ja Swanson, Debra, H. (2003) Invisible Mothers: A Content Analysis of Motherhood Ideologies and Myths in Magazines. *Sex Roles* 49, 21–33.
- Kaarenoja, Vappu & Rämö, Aurora (2020) *Tytöt - suomalaisen tasa-arvon perusteet*. Helsinki: Siltala.
- Karkulehto, Sanna (2006) Seksuaalisen ruumiin modernit teoriat. Teoksessa Taina Kinnunen ja Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis – Kulttuuritieteelliset lähestymistavat* Helsinki.. Gaudeamus Helsinki University Press, 44–71.

- Knuuttila, Tarja & Lehtinen, Aki Petteri (2010) Johdanto: Representaatio – tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Teoksessa Tarja Knuuttila ja Aki Petteri Lehtinen (toim.) *Representaatio – Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 7–34.
- Koivunen, Anu (1995) *Isänmaan moninaiset äidinkasvat: sotavuosien suomalainen naisten elokuva sukupuoliteknologiana*. Turku: Suomen elokuvatuotkimuksen seura.
- Kuusela, Sari. (2010) *Valta ja vuorovaikutus johtamisessa*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto
- Kyrölä, Katariina. (2006) Ruumis, media ja ruumiinkuvat. Teoksessa Anna Mäkelä, Liina Puustinen ja Iris Ruoho (toim.) *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 107–128.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2016) Perhe, työ ja sukupuoli. Teoksessa Marita Husso ja Risto Heiskala (toim.) *Sukupuolikysymys*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 161–186.
- Lehto, Anna-Maija & Sutela, Hanna (1999) Tasa-arvo työoloissa. *Työmarkkinat* vol. 1999:19. Helsinki: Tilastokeskus.
- Lupton, Deborah & Barclay, Leslie (1997) *Constructing Fatherhood. Discourses and Experiences*. London: Sage.
- Korvajärvi, Päivi (2010) Sukupuolistunut ja sukupuolistava työ. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Helsinki: Vastapaino, 183–196.
- Mäkelä, Johanna (2018) *Naiset politiikan huipulla: Sukupuolittunut viestintä ja johtajuus*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto.
- Niemi, Mari K. (2014) *Kaksi tietä huipulle. Media ja puoluejohtajuus Suomessa naisten noususta populismin aaltoon*. Väitöskirja, Turun yliopisto.
- Niemi, Mari K. (2017) Vallan ja johtajuuden sukupuoli – onko tasa-arvo saavutettu." Teoksessa Mari K. Niemi, Tapio Raunio ja Ilkka Ruostetsaari (toim.), *Poliittinen valta Suomessa*. Tampere: Vastapaino, 221–244.
- Nichols, Bill (2001) *Introduction to documentary*. Bloomington: Indiana University Press.
- Oakley, Ann (2002) Women and children first and last: Parallels and differences between children's and women's studies. Teoksessa Berry Mayall (toim.) *Children's Childhoods*. Routledge, 19–38.
- Paasonen, Susanna (2010) Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Helsinki: Vastapaino, 39–49.
- Railo, Erkki (2011) *Henkilökohtainen on poliittista*. Väitöskirja, Turun yliopisto.

- Rossi, Leena-Maija (2010) Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa. Teoksessa Tarja Knuuttila ja Aki Petteri Lehtinen (toim.) *Representaatio – Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 261– 275.
- Saresma, Tuija; Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (2009) Kuinka sukupuolta voi tutkia? Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Helsinki: Vastapaino, 9–17.
- Stalsburg, Brittany L. & Kleinberg, Mona S. (2016) A Mom First and a Candidate Second: Gender Differences in Candidates Self Presentation of Family. *Journal of Political Marketing* vol. 15:4, 285–310.
- Vuori, Jaana (2010) Äitiys sukupuolikysymyksenä. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Helsinki: Vastapaino, 109–120.
- Woerner, Addie (2020) The Challenge of Motherhood in the Political Arena. *CLA Journal* vol. 8:2020, 94–107.
- Woollett, Anne & Phoenix, Ann (1991) Psychological Views of Mothering. Teoksessa Ann Phoenix, Anne Woollett ja Eva Lloyd (toim.) *Motherhood. Meanings, Practices and Ideologies*. London: Sage, 28–46.

Verkkolähteet

- Finna: Rouva Presidentti. Saatavilla < https://www.finna.fi/Record/kavi.elonet_elokuva_1516288 > (linkki tarkistettu 29.1.2025) *Glamour* 5.1.2024, Radhika Sanghani, “What the Spice Girls meant to me, a girl growing up in the '90s.” Saatavilla < <https://www.glamourmagazine.co.uk/article/spice-girls-love-letter> > (linkki tarkistettu 10.4.2025)
- Helsingin Sanomat* 11.12.2019, Veera Paananen, “Pohjanmaan kokoomusnaiset kirjoittaa naisvaltaisesta ”huulipunahallituksesta” – Vikman: Ei edusta kokoomusnaisten kantaa” Saatavilla < <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006339968.html> > (linkki tarkistettu 17.1.2025)
- Helsingin Sanomat* 22.10.2020, Hilla Körkkö, "Sanna Marin halusi puhua asioista, mutta jakku vei huomion – kysyimme asiantuntijalta, mistä ulkonäköön liittyvässä kohussa oikeastaan oli kyse.” Saatavilla < <https://www.hs.fi/nyt/art-2000006681420.html> > (linkki tarkistettu 17.1.2025)
- Helsingin Sanomat* 7.6.2023, Riitta Koivuranta, "Tällainen on Viisi valittua -sarja: se näyttää hallituksen viisikon ”supernaisina”” Saatavilla < <https://www.hs.fi/kulttuuri/art->

[2000009627284.html](https://www.is.fi/politiikka/art-2000009627284.html) > (linkki tarkistettu 17.1.2025)

Iltasanomat 1.6.2023, Iida Hallikainen, "HBO:n Viisi valittua -sarjan tuottaja hehkuttaa kadehtivansa Suomea – paljastaa suosikki-ministerinsä Marinin viisikosta." Saatavilla < <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009624635.html> > (linkki tarkistettu 17.1.2025).

Kotimaisten kielten keskus KOTUS: Kuukauden sana joulukuussa on huulipunahallitus (2019) < <https://kotus.fi/kuukauden-sana-joulukuussa-on-huulipunahallitus/> > (linkki tarkistettu 2.4.2025)

Max (24.5.2023). Facebook-päivitys. <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=6723432437669081&id=571276759551377&set=a.578470902165296>

Politiikasta 26.6.2023, Lamberg, Emma, Kinnunen, Heini & Ylöstalo, Hanna, "Viisi valittua -dokumentti tuo näkyviin populaarifeminismin ja politiikan jännitteet." Saatavilla < <https://politiikasta.fi/viisi-valittua-dokumentti-tuo-nakyviin-populaarifeminismin-ja-politiikan-jannitteet/> > (linkki tarkistettu 2.4.2025)

Studio Binder 4.5.2020, SC Lannom, "Guide to Camera Shots: Every Shot Size Explained." Saatavilla < <https://www.studiobinder.com/blog/types-of-camera-shots-sizes-infilm/> > (linkki tarkistettu 2.4.2025)

Suomen Kuvalehti 2.6.2020, Karoliina Paananen & Jarno Liski, "Kallista konsultointia". Saatavilla < <https://suomenkuvalehti.fi/politiikka-ja-talous/kulmuni-kayttanyt-runsaasti-konsultin-apua-muun-muassa-viestien-sparraamiseen-lahes-50-000-euroa-laskua-ministerioihin/?shared=1128304-f671c630-500&gsid=79f1fbfd-b26d-487a-8450-4cce143611d5> > (linkki tarkistettu 14.4.2025)

TV Tropes: The Chosen One (2024). Saatavilla < <https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/TheChosenOne> > (linkki tarkistettu 14.1.2025)

Variety 20.4.2023, Ravindran, Manori, "HBO Max Follows Finland's Historic Female Cabinet for Documentary Series 'First Five' (EXCLUSIVE)" Saatavilla < <https://variety.com/2023/film/global/sanna-marin-finland-female-cabinet-hbo-max-docuseries-1235588494/> > (linkki tarkistettu 15.1.2025)

Warner Bros Discovery: HBO Max julkistaa ensimmäisen suomalaisdokumenttinsa: Viisi valittua seuraa Sanna Marinin hallituksen vaihteita. Saatavilla < <https://press.warnerbrodiscovery.fi/post/hbo-max-julkistaa-ensimmaisen-suomalaisdokumenttinsa-viisi-valit> > (linkki tarkistettu 2.6.2024)

Yle 12.10.2020, Ville Vedenpää, "Pääministeri Sanna Marinin muotikuva synnytti naisvihaa vastustavan someliikkeen – "Marinin toiminta on hyvin tietoista", sanoo tutkija."

Saatavilla < <https://yle.fi/a/3-11590550> > (linkki tarkistettu 17.1.2025)

Yle 20.10.2009, Petra Himberg ja Elina Yli-Ojanperä, “Pääministeri-elokuva on tulkinta Irak-skandaalista – Jonna Järnefelt Anneli Jäätteenmäen roolissa.” Saatavilla <

<https://yle.fi/aihe/a/20-86393> > (linkki tarkistettu 29.1.2025)

Yle 12.3.2023, Terhi Toivonen, “Neljä vuotta kimpassa, kaiken se kesti.” Saatavilla <

<https://yle.fi/a/74-20019937> > (linkki tarkistettu 10.4.2025)

Yle 7.6.2023, Pauliina Grym, “Viisi valittua -dokumentti näyttää ministerien pehmeämmän puolen – tällainen on jo ennakkoon kohuttu HBO-suomalaistuotanto”. Saatavilla <

<https://yle.fi/a/74-20035367> > (linkki tarkistettu 15.1.2025)

Tutkimusaineisto

HBO Max (2023) Viisi valittua. Ohjaaja: Mia Halme. Käsikirjoittaja: Mia Halme. Tuottajat:

Sonja Lindén, Hanka Kastelicová, Christian Wikander. Saatavilla: <

<https://play.max.com/show/6479c960-c8a4-492e-8d6b-9c201c4856a7> > (linkki tarkistettu 8.4.2025)